

POŁOŻYĆ (1304) *vb pf*

Oba o jasne (w tym w drugim 1 r. błędne znakowanie).

inf położyć (224). ◇ *fut 1 sg* położę (84). ◇ *2 sg* położysz (38). ◇ *3 sg* położy (63). ◇ *1 pl* położymy (7) *SienLek, RejPos* (3), *WujJudConf, StryjKron, BielSjem*, położyć(e)m (2) *SkarJedn, SkarŻyw*, położym (1) *BiałKat*. ◇ *2 pl* położycie (6). ◇ *3 pl* położą (21). ◇ *praet 1 sg m* położyłem, -em, -m położył (51), ja położył (1) *GrochKal*. *f* -m położyła (1). ◇ *2 sg m* położyłeś, -eś, -ś położył (36). *f* położyłaś, -ś położyła (2). ◇ *3 sg m* położył (276), położy(e)ł (19), położy(e)ł jest (3), jest położy(e)ł (1); położył: położy(e)ł: położy(e)ł jest: jest położy(e)ł *ZapKościar* (2:19:3:1). *f* położyła (26), położyła (1) *CzahTr*. *n* położyło (1). ◇ *1 pl m pers* położyliśmy, -smy położyli (12), położylichmy, -chmy położyli (5), -m położyli (1) *ZapWar 1507 nr 1983*; -smy *FalZioł* (2), *SeklKat, Leop, KwiatKsiąż, SienLek, CzechRozm, SkarŻyw, WujNT* (2), *SarnStat*, -chmy *RejPs, RejPos* (2); -smy : -chmy *BibRadz* (1:2). ◇ *2 pl m pers* położyliście, -ście położyli (8). ◇ *3 pl m pers* położyli (96), położyli (2), jest położyli (1) *ZapKościar* (2:1; 1587/73). *subst* położyły (4). ◇ *plusq 3 sg m* był położył (4), położył był (1) *GórnDworz*. *f* położyła była (1) *RejPos*, była położyła (1) *BudBib*. ◇ *3 pl m pers* byli położyli (2). ◇ *imp 1 sg* niechaj, niechże położę (2). ◇ *2 sg* połóż (64); -óž (6), -(o)ž (58). ◇ *3 sg* niechaj, niech, niechajć położy (5). ◇ *1 pl* połóżmy (3); -óžmy (1), -(o)žmy (2). ◇ *2 pl* połóżcie (6); -óžcie (1), -(o)žcie (5). ◇ *3 pl* niech, niechże położą (2). ◇ *1 du* poł(o)żwa (1) *OrzRozm F*. ◇ *con 1 sg m* bych położył (6) *OpecŻyw, WróbŻółt, RejPos, BudBib* (3), położyłbym, bym położył (3) *ModrzBazBud, Zawjeft, WujNT*. ◇ *2 sg m* byś położył (5) *RejPos* (3), *RejZwierc, LatHar*, by położył (2) *BierRaj, MWilkHist*. ◇ *3 sg m* położyłby, by położył (37), by położy(e)ł *ZapKościar* (4). *n* by położyło (1). ◇ *1 pl m pers* bychmy położyli (5). ◇ *2 pl m pers* byście położyli (1). ◇ *3 pl m pers* by położyli (15), położyliby, by położyli *ZapKościar* (2). ◇ *con praet 3 sg m* by był położył (3) *RejPos* (2), *GrzegŚm*, by położył był (1) *CzechRozm*. ◇ *1 pl m pers* bysmy byli położyli (1). ◇ *3 pl m pers* by byli położyli (1). ◇ *impers praet* położono (45), było położono (5), położyło się (4); było położono *OpecŻyw, BudNT, MWilkHist, WujNT*; położyło się *GórnDworz, SarnStat*; położono : było położono : położyło się *LatHar* (6:1:2); ~ -ono (6), -(o)no (44). ◇ *con* by położy(o)no (2) *RejZwierc, LatHar*, by się położyło (1) *RejZwierc* [cf też **POŁOŻYĆ SIĘ** *praet 3 sg n*]. ◇ *part praet act* położywszy (75).

Sł stp notuje, Cn s.o. jako ludzie czyni; kłęczę; natykam winnicę; słonina; tynkuję; umieram, umarł; uśpić kogo, zabić, Linde XVI – XVIII w.

I. *Umieścić* (o ludziach i rzeczach, też o znakach i tekstach); *ponere* *Vulg, HistAl, Po!Ant, Mącz, Calag, JanStat*; *imponere* *HistAl, Mącz, Po!Ant, Vulg*; *dare* *Po!Ant, Vulg, JanStat*; *applicare, deponere, reponere* *Mącz, JanStat*; *collocare, exponere* *Vulg, Mącz*; *offerre* *Po!Ant, JanStat*; *reclinare* *Po!Ant, Vulg*; *ordinare, prostemere, subicere* *Vulg*; *facere accumbere a. cadere a. habitare a. iacere, statuere* *Po!Ant*; *constituere, disponere, locare, opponere* *Mącz*; *reddere* *JanStat* [w tym: kogo (17), co (668)] (852) :

A. *Umieścić na czymś* (720) :

a. *Aby siłą bezwładu spoczywało na powierzchni* (596) : *Mącz* 311d, 355c; Bo gdyby położono [...] wriántowkę pięknie dożrziała á drugą także z drzewá álbo s kámieniá wíthrugána pomálowána y pokóľczóną/ zda mi fie iżby fie káždy wolał do tey prawdziwey rzućić. *RejZwierc* 136, 205v; *Calag* 367a.

położyć czego (4): [Ligurgus] Kiedy prawá wstáwiał/ gdy sie dziwowáli/ Ten kazał dwa pfy przywieść/ by ná nie pátrzáli. Wypuścił wnet Záiácá/ á położył mięślá/ Ieden iadł/ o Záiácá nie dbał nic ni kęślá. *RejZwierz* 41; *BielKron* 450; *SienLek* 60v; *MWilKHist* D3.

położyć komu, czemu (3): Pijawká gdy lye przypije/ położy iey plufkwę ná głowę/ wnet odpádnie *SienLek* 154, 60v; *HistRzym* 68.

położyć na kogo (1), *na co* (13): *FalZioł* V 68v; *BielKron* 144; Ale gdy kto we wnętrzu ná trzewách wrzod czuie: ma wziąć młode łzczenie/ ma ie ná żywot położyć *SienLek* 100v, 60v, 67v, 154; Ia oczy twe wyjmę z głowy krom boleści/ á położę ie ná ftoł/ á gdy lepák będziefz żadał/ włożę ie záfie w głowę *HistRzym* 95, 17, 95v, 111; Philip położy ná ftoлик rybę/ y miód *MWilKHist* K4v; *ZapKościér* 1585/59v; *KochAp* 9. Cf »położyć na [którá] stronę wagi«.

położyć na kim, na czym (27): po tym vkrogić grzanke wielką łzyroká á wpiecz/ potym położywfyz tą na miéie/ polać goráczo tym ocztem *FalZioł* V 68v, I 9b; *GroicPorz* g3; *Leop Lev* 8/26; Weźmi tho mięło y ty chleby niekwáłzone/ á położy ie ná tey łkále/ polewkę wylawfyz *BibRadz Iudic* 6/20, *Gen* 9/23, *Iudic* 6/37; Gdy też [papież] piśál list do odłzczeniecow Neltoryaná y Eutylianá/ położył gi ná grobie Piotra s. profzác áby popráwił gdzyeby źle nápiśál. *BielKron* 161; Názáiutrz w piątek cí wfyzfy obchody w mieście czynili w łześci kościelech ze wfyztkimi Procefyámi/ położywfyz łceprá krolewłkie ná márach. *BielKron* 425v, 28, 38, 50 [2 r.], 53v, 54; *Mącz* 311d; *SienLek* 116v; *HistRzym* 68, 95v; *RejZwierc* 205v; *BielSpr* 61v; *Strum* B3; *SkarŻyw* 213; *MWilKHist* D3, K2v; Kádźidło ná Ołtarzu téz małz dziś położyć/ Y z wołku świecę *PudłFr* 73; *SkarKazSej* 676a.

położyć przed kim, przed czym (8): Nie będziefz láiał głuchemu/ áni przed łlepym położyz czymby sie mógł obrazić *Leop Lev* 19/14; *BibRadz Ez* 4/1; Antonius Lotáryńłkie Kłiążę/ zákazał v siebie Luteriey á kłięgi przed łobá iego położyć pod winá. *BielKron* 201, 96, 330; *BudBib Ez* 4/1; *SkarŻyw* 510; *CzahTr* K4.

położyć gdzie (58): *FalZioł* I 25c, IV 51b, 53c; *BielŻyw* 78; *LibMal* 1547/136v; *SeklKat* Z2v; *RejWiz* 47v, 141v [2 r.], 154; A wziął bárzo wielki kámién/ y położył gi pod dębem kthory był w Swiátnicy Páńłkiey *Leop Ios* 24/26, *Gen* 15/10, 1.*Esdr* 5/15, 3.*Esdr* 6/19, *Is* 57/8, *Ez* 32/27; *BibRadz Gen* 15/10; Nápiśál Sámuel wstáwę krolewłkwá [!]/ y czcił przed wfyztkimi przy krolu/ y położył [!] ty kłięgi w domu Bożym *BielKron* 64; [Filistynowie] Położyli zbroię Saulowę w kościele bogá łwego Dagon *BielKron* 68, 33, 35v [2 r.], 48v, 63, 63v (16); *Mącz* 447a; *HistRzym* 120v, 129; Y nie bárzo drzem położyłzli czo podle siebie/ boć drugi nie łpi *RejZwierc* 65, 65; *BudBib* 1.*Reg* 7/11, 31/10, 3.*Esdr* 1/40; *SkarŻyw* 504; *KochTr* 13; Gołowęłe *Cupidines* tey záłofney chwile Płáczá/ łuczki położywfyz przy twoiey mogile. *KlonŻal* B3v. Cf »na swym miejscu położyć«, »położyć przed nogi«, »położyć na wi(e)rzchu«.

Przysłowia: *BielŻyw* 7; *SeklKat* Z2v; bom sie bał ciebie/ iześ człowiek frogi iefł/ bierzefz czegoś nie położył/ á źniefz czegoś nie łiał. *Leop Luc* 19/21, *Luc* 19/22; *Mącz* 447a; *WujNT Luc* 19/21, 22. [Ogółem 7 r.]

Odkryć cí to iufz wfyzłtko y zwierzyc łię mułzę. (–) To co mi zwierzylz weźmiefz ták iáko położyłz. *CiekPotr* 10.

Zwroty: »cień położyć« = *ocienić, zasłonić* (1): Adumbro, Umbram adhibeo, sive umbram, tegendo facio – Czien położicz, Nakrifzicz. *Calep* 29b.

»na [czyje, ktore] miejsce położyć« = *wymienić, zamienić* (2): *BielKron* 222; Kruk przyleciał y vchwycił iedno oko żydowłkie/ áby nie mogli prawdę vyźrzeć/ á ná mieyfce tho położył oko koźie *HistRzym* 96v.

»na swym miejscu, na swe miejsce położyć« = *suo loco collocare, disponere suo ordine* *Mącz* [szyk zmienny] (3:2): *BierEz* P4; *BielKron* 63; *Mącz* 196d, 310c; Y gdy čás przyłzedł/ oddał księgi. Niewiáltá wnie niepatrząc/ ná fwe mieyfce ie położyła. *SkarŻyw* 119.

»położyć przed nogi [czyje], u nog [czyich], przed nogami [czyim]« = *ad pedes ponere* *PolAnt, Vulg; ponere ante pedes* *Vulg* [szyk zmienny] (4:3:1): *BibRadz Act* 5/2; A fwyádkowie oni zyąwłzy odzyenie fwoye ná fwiádectwo/ położyli przed nogámi onego młodzyeńcá kthory był zwan Száweł. *RejPos* 22v; *WujJud* 144; *BudNT Act* 5[4]/1[36], 5/2; BY ón Kréfus bogáty wżytki fkárby fwoie/ Położył/ piękna Anno/ tuż przed nogi twoie *PudłFr* 60; A Iozeph [...] máiąc rolą/ przedał ią y przyniołł pieniądze/ y położył v nog Apoftolłkich. *WujNT Act* 4/37[36], 5/2.

»położyć po sobie« = *trzymać nad sobą* (2): Idź chyłkiem położywłzy páwezy po łobie/ Zákrywłzy głowę/ pierśi/ s przodku ręce obie. *BielSat* Nv [idem] *BielSjem* 37.

»położyć w jednej wadze [= szali], na [którą] stronę wagi« [szyk zmienny] (1:1): *RejKup* aa7; ná lewey ftronie/ fтали czárni murzynowie ftráfzliwi/ kładác ná nie wżytki grzechy iego: ná drugiey ftronie/ fтали mężowie piękni wbieli/ á bárzo fmutni/ fzukáiąc co by ná drugą ftronę wagi/ na przeważenie grzechow położyć mieli. *SkarŻyw* 98.

»położyć na wi(e)rzchu, z wirzchu« = *desuper ordinare* *Vulg* [szyk zmienny] (4:1): *HistJóz* C3, D2; *Leop Lev* 1/8; [Józef] kazał flugom áby náfypáli zboża w ich wory/ y pieniądze záfię zá káždy wor ná wirzchu worow położyć á záwięzić *BielKron* 17, 84v.

Przen (56) : *WróbŻołt* 116v; Lálkáwa Páni/ odpuść grzechy flugom thwoim. [...] Tártz połofz zbáwienia twoiey mocy. *KrowObr* 164v.

położyć na kim, na czym (15): ná miefce ktore wyzwoli łobie á obierze Pan Bog wálz ze wślyftkich pokolenia wállych/ żeby ná nim położył imię fwoie/ y miefzkał ná nim/ przydziecie *Leop Deut* 12/5; A ty fpác będyelz ná boku lewym/ á położyłz złości domu Izráelłskiego ná nim *BielKron* 96; *GrzegŚm* 65; *BudBib Deut* 12/11; Tenże Prorok w rozdziale 42. opowiadał: Iż Bog miał ducha fwego ná Mefyálzu położyć. *NiemObr* 103; *WujNT Matth* 12/18. Cf »położyć na grzbiecie«, »myśl swą położyć«, »położyć oko«, »na pniu położyć«, »na sercu położyć«, »położyć na stolcu«, »położyć na wadze«.

położyć gdzie (11): *RejWiz* 76; Y wybudował ołtarze w domu Pániłkim/ o kthorym kościele rzekł był Pan: W Ieruzálem położę imię moie. *Leop 4.Reg* 21/4, *Deut* 30/13, *4.Reg* 21/7, *Ez* 32/25, *Am* 7/8; Tedy mi Pan powiedział/ Oto ia położę práwidło w pośrodku ludu moiego Izráelłskiego *BibRadz Am* 7/8; Támże fą dwie wyłokie gorze ná fkalé/ kthore idą ku niebu wyłoko/ zową ie Columne álbo Gádes Herculis/ gdzie położył Herkules koniec źiemie. *BielKron* 278v; *BudBib 2.Par* 6/20; *SkarJedn* 13; *ReszPrz* 98.

Zwroty: bibl [Ps 35/8] »[kogo] pod cieniem swych skrzydł położyć« = wziąć kogoś w swoją opiekę (1): Syny ludzkie pod cieniem swych skrzydeł położył/ Tak iż ten któryć wfa nigdy nie trwożył. LubPs I4v.

»położyć drogę« = *nakreślić; ponere viam Vulg [szyk zmienny] (2): Y ty synu człowieczy połoź łobie dwie drodze/ áby przyśledł miecz Krolá Bábilońskiego: z iedney ziemie niech obiedwie (drodze) bieżą Leop Ez 21/24, Ez 21/25.*

»położyć na grzbiecie [czyim]« = *ciężko doświadczyć (1): Przywiodłes nas ná lidlá/ położyłes vciłki y trapienia ná grzbiecie nálfym Leop Ps 65/11.*

»[na czym] myśl swą położyć« = *przyjąć za główny cel działania (1): Bo snadz iuz oni ná tem myłł fwą położyli/ áby nic inffego nieczynili iedno íprzećiwności káždemu RejPs 92v.*

»położyć przed nogi [czyje] (a. przed możliwością nog [czyich]), pod nogi [czyje]« = *dać komuś we władanie, pod opiekę; subicere sub pedes Vulg (2:1): położywłly dułfe náffe przed możnoćią nog twoych požądliwie wołamy ktobie: [...] racz zetrzeć znas zmayı wyłtępkow nálfych RejPs 64; Leop Hebr 2/8; RejPos 223v.*

»położyć przed nogi [czyje], przed nogami [czyimi]« = *wyznać coś, powiedzieć o czymś (1:1): RejPs 90v; wnet nie vcieł do Bołtwá iego/ á położył przed nogámi iego wřzythki wyłtępk [!] łwoie ktore czynił z młodości łwoiey RejPos 351.*

»położyć przeciwko obliczu [czyjemu], przed obliczym [czyim]« = *pokazać, przedstawić (1:1): Położeń reyeftr grzechow twych przed obliczym twoim/ Ná on czás gdy łtániefz przed tak łrogim łádem moim LubPs N3v; RejPos 205v.*

»położyć przed obliczem [czyim]« = *dać komuś we władanie (1): TAK mowi Iehowa pomázańcowi łwe^{mv} / Korełzowi/ ktorego poiałem zá práwicę/ ábych położył przed obliczem iego narody [ut expandam coram eo gentes] BudBib Is 45/1.*

»położyć przed obliczność sobie, przed oblicznością [czyją = swoją]« = *zainteresować się; ponere in conspectu Vulg (1:1): WróbŻołt 55/9; O Boże włłák oto żywot moy nye táyny tobye/ Tyś położył włłytki złzy me przed obliczność łoby/ Zliczyłes vcyeczki moye com łye w nich obłádził LubPs O2.*

»położyć oko [na czym]« = *patrzeć, przyłożywszy do oczu (1): Potym połoź oko ná Liniéy a.c. pomykayze go tak długo po niéy/ áż przez kóniec łáski/ to iefł/ przez e. vřrzyłz b. GrzepGeom P3v.*

»położyć przed oczy« = *przypomnieć o czymś [szyk zmienny] (2): A gdy obaczyłz vpadek łwoy/ vpadł przed Máyełtat łwiéty iego/ á day nie ná miłolierdzie iego/ á połoź mu przed oczy mękę iego łwiéty y rozlanie krwi niewinne iego RejZwierc 196v; SkarJedn 365.*

»sobie przed oczy położyć« = *zwrócić na coś uwagę, wziąć za przykład (1): té iednák [rzeczy] wy łámi/ łácnó obaczyć możecie/ iefli łobie ziemię Węgierłką przed oczy połozyćie OrzJan 22.*

»przed oczyma serca położyć« = *mieć stale na uwadze, w pamięci (1): przez vłtną łpowieđz: możefz zwyciężyć diabłá/ á to iefł głowę iego vciáč/ á przed oczymá łercá twego małz záváždy połozyć HistRzym 54.*

»na pniu położyć« = *przygotować do ścięcia (tu: o karze na Sądzie Ostatecznym) (1): Tákże my cudzą wełną przypřawieni pyęknie/ Chodzimy iáko žacy/ ále nie kto łękme/ Gdy nie kážą rozebráć/ á ná pniu położą/ Wierę náłzy dworzánie podobno nie łtrwożą. RejWiz 104.*

»na sercu [komu] położyć« (1): profzým [...] v. m. [...] a zabi mnýe pomyłowal thim czobi mv bog na ferczv polozil. *LibLeg* 10/123v.

»położyć na stolcu, na stolicy« = *uczynić władcy; ponere super sedem Vulg* (1:1): przyfzedl [lege: przyrzekł] pan dauidoui prawdą anyeoklama yego zouoczú szyuota twego polożą [lege: położyć] na ftolczu twoym *PatKaz III* 101v; *Leop Ps* 131/11.

»położyć na wagę, na wadze, na szale« [szyk zmienny] (3:2:1): *BierRaj* 23; á fínadz byfście mocy ich á prozność ná wagę położyli dáleko fie fínadz mocy ich ku gorze podniofą. *RejPs* 90v; *RejZwierc* 36v; *CzechRozm* 212; *LatHar* 271; *CiekPotr* 17.

a) Dać do wyboru, zaproponować (6) :

położyć przed kogo (3): *RejPos* 7; *BudBib Eccli* 15/16; że té dwie rzeczy fámé przed was położono/ á nic trzeciégó/ iż álbo z Niemcy złożywfzy fie wcále zoftác/ álbo domá fiedząc czekác niefczęfnéy y frogiéy niewoléy *OrzJan* 15.

położyć przed kim, przed czym (3): *Zywot fpołu y śmierć/ oboie przed człowikiem położono/ á co fie mu fpodobá/ będzie mu dano. BudBib Eccli* 15/17. *Cf Zwroty.*

Zwroty: »położyć [co] przed oczyma [czyimi]« (1): gdyć położono ogień y wodę/ złé y dobre przed oczymá twemi. *RejAp* 199.

»na szalach położyć [przed kim]« (1): Nie dwákroć/ lecz fto kładąc/ naydziefz ich gorfzimi/ Gdy złé z dobrym ná fzalách położyfz przed nimi. *GosłCast* 44.

b) Zaorać, odłożyć skiby (1) : Drugi Vgorów wczás niepołoży dla ónych biefiad/ wczás nie fpráwi/ áni ná czás niefieie/ á téz fye nie vrodzi. *Strum* L4v.

α. O substancji płynnej: wylać, ulać (2) :

położyć na co (1): *SienLek* 125v *cf Szereg.*

położyć na czym (1): A wziáwfly ze krwi iego [cielca]/ położyfz ná czterzech rogach iego [ołtarza] *Leop Ez* 43/20.

Szereg: »puścić albo położyć« (1): Naprzod Dryakwie oney ktorás mu pić dał/ puść álbo położ ná bolączkę kropkę ilo grochówé żiárno *SienLek* 125v.

β. Umieścić w pozycji leżącej (o ludziach) [w tym: kogo (60), co (4)] (66) :

αα. O niemowlętach, chorych i zmarłych (51) : Cedo cuius puerum hic apposuisti, Powiedz czyieś to dziecié położyłá. *Mącz* 43c.

położyć do czego (2): albo dzieci timi ziofi okładać [...] czyni ie iże bez płaczu radi wfipiaią/ toć iefth rzecz prawdziwa gdi iedno dziecié pirwey nakarmifz á położyfz ftem zielem do kolebki. *FalZioł* I 64a. *Cf* »położyć do łoża«.

położyć na co (4): *OpecŻyw* [155]; támże vbrawfzy go [zmarłego] we zbroię y w fzáty Xiążęce z fzáblą/ z włocznią y z fáydakiem/ położyli go ná ftos drew/ zápalili on ftos drew fmolny *StryjKron* 467, 411. *Cf* »położyć na łoże«.

położyć w co (2): Potym fiáwfly s fwé głowy podwikę/ [...] dzieciátko rofkofnéé weń powila/ także zawiteé/ í placzem w iálfki położyła *OpecŻyw* 15v, 19v.

położyć na czym (11): *OpecŻyw* 26v; *FalZioł* V 35v; wziéłá fynáczká mego od boku fluzebnice twey gdym záfnęłá/ y położyłá go ná fwoich rękach *Leop* 3.Reg 3/20, *Deut* 25/2; *BibRadz Gen* 22/9;

BudBib 3.Reg 17/19; myłmy go z łofzká zięli y ná ziemi ná włósiennicy y popiele położyli *SkarŻyw* 336, 20. Cf »położyć na łożu«

położyć w czym (9): Gdy Alexander vmárl/ Kłiążęthá [...] włożywłzy koronę złotą ná głowę iego/ położyli go w wozie Cefarskim *HistAl* N4; *BibRadz Luc* 2/7; *RejPos* 18; *KuczbKat* 35; *ArtKanc* B2v; *LatHar* 529; *WujNT Luc* 2/7; Zaden kmiotowic ták fię nie vrodził/ áby nie máiac mieyfcá innego mátká go we źłobie z beftyámi położyć miála. *SkarKaz* 489b. Cf »położyć w łożu«.

położyć gdzie (11): *OpecŻyw* 68; *Leop* 3.Reg 3/20, *Ez* 11/7; *RejFig* Aa8v; *BielKron* 56; Exponere puerum, Położyć gdzie dziecię. *Mącz* 310d; towarzyłzy iego [...] / gdy vmarłego v nog ciála świętego położyli/ ná dotknięcie famo/ dułzá fię weń wrociła. *SkarŻyw* 455; *WujNT Act* 9/37; *SkarKaz* 489b. Cf »z wierzchu położyć«.

Zwroty: »położyć na łożu, do łoża, na łoże, w łożu« = *accumbere facere in lecto PolAnt*; *ponere in lectum Calag* [szyk zmienny] (3:1:1:1): *BielKron* 84v, *HistRzym* 81, 116v; *BudBib* 2.Par 16/14; *Calag* 294b; kazał go dworzánłkim chłopiętom do páłacu Cefárłkiego przynieść/ y w kofztownym łożu położyć *WerGość* 245.

»położyć na miejsce [czyje]« = *podmienić* (1): przeto odmieniła łwego mártwego [syna] zá mego żywego/ położywłzy go táiemnie ná mieyfcę moiego żywego. *BielKron* 76v.

»położyć na miejsce (swoje)« [szyk zmienny] (2): *FalZioł* V 36v; Odpowiedzwał Heliałz: Day mi fyná łwego/ W krotkim czálie weźmiefz záś/ odemnie żywego. Wziáwłzy go wniół ná łalę/ tám gdzye w then czás miełzkał/ Y położył ná mieyfcę *HistHel* B2v.

»spáć położyć« (1): A gdy iuż dziecię otprawiwłzy/ łpac ie położyć. Nie godzi fie go barzo chowyráć/ kołyłáć *FalZioł* V 37.

»położyć na twarz« (1): Y łkoro od niego wyłzedł/ położyć fię ná ziemi ná twarz kazał: y dziękował P. Bogu zá tákíe onego człęká połtępki *SkarŻyw* 293.

»z wierzchu położyć« (2): *BielKron* 403; kazał łalę ná czterzy koły położyć/ á ciáło z wierzchu położyć *HistRzym* 17.

»(na) wznak położyć« [szyk zmienny] (6): Tedy ma niewiałtę onę wznak głową nadoł á nogami ku gorze z łtołka nawrociwłzy: położyć *FalZioł* V 22b, V 33v; *RejFig* Bb6; *SkarŻyw* 328, 532; *LatHar* 312.

W przen (1) : W Niełzporná Pána z krzyżá godżinę zložono/ [...] Slicžney chwałykoronę [!] ná wznak položono. *LatHar* 312.

ββ. *Kazać, skłonić, zmusić do położenia się, pozwolić się położyć* (15) : daná mu ielł pánná z dworu Cefárłkiego zá małżonkę. A gdyż ie položono tedy Alełży pocżął náuczác łwą oblubienice [!] boiáźni Bożey *HistRzym* 123v.

Zwrot: »na, w łożu (a. łóżnicy) położyć« = *udzielić noclegu, ułożyć do spania* [szyk zmienny] (2:1): Rodzicy łą twoi/ ktorzy cie bárzo dłuęo łzukáli: á iam ie dla tego ná náłzey łóżnicy položylá. *HistRzym* 116, 115v; *ReszList* 172.

Przen (5) : A nicžym iey [duszy] inłżym bełpieczniey nie ogrzeiefz/ iedno polož przy niey ony trzy Sunámitki/ á ony trzy zacne páńienki/ Wiáreł/ Nádziefł/ á Łálkę. *RejZwierc* 127v, 127v.

Zwrot: »położyć [kogo] pod nogi« = pokonać, zwyciężyć; *ponere sub pedibus PolAnt, Vulg (3):* Boć on krolować musi/ áżby położył wżytki nieprzyaścioły pod nogi swoie. *BibRadz 1.Cor 15/25; CzechEp 328; WujNT 1.Cor 15/25.*

ααα. *Powalić na ziemię; zabić, zwłaszcza w walce (6):* Y ízemráli wnamiećiech swoich/ nie słucháli głofu Iehowy. A (ták) podniósł [!] rękę swoię ná nie/ áby ie położył [!] w pułzczy. *BudBib Ps 105/26; tám zá pomocą Bożą [...] náłzy/ gdy im Kozakow przybyło Mołkwy 5000. ná plácu położyli StryjKron 772, 732; Stała Troia póki on [Achilles] síły nie przyłożył/ Iuż wátło ítała/ kiedy Hektorá położył. GórnTroas 19; KmitaSpit B3v.*

Zwrot: »rowno z ziemią położyć« (1): Ze wżytkich mię ítrón wkoło záváarli/ Y oczy swoie ná mię rozdárli: Myślác iákoby mogli mię pożyć/ A równo z ziemią kiedy położyć. *KochPs 22.*

γ. *Dać, oddać, rozdać, obiecać, obdarzyć, ofiarować; poświęcić (255):*

położyć dla kogo (1): Toć íeśt tedy [...] nie miéć Królowi nic swégo [...]/ czegoby dla Bráciéy [...] Król dobry położyć czáfu potrzeby nie był powinien. *OrzQuin T4v.*

położyć komu (1): Y vwárzył Gedeon koziełká y włożył w kofz mięśo y chleb/ położył Anyołowi *BielKron 50.*

położyć między kogo (2): teź żądny zbáwion niebędzie/ ktoryby swego dobrá między póspółstwo niepołożył *BielKron 214v; RejPosRozpr c2v.*

położyć przed kim (1): włożył mięśo w kofz/ á polewkę wlał w gárnek/ tákże ono przyniośł do niego pod on dáb á położył przed nim [obtulit]. *BibRadz Iudic 6/19.*

W przeciwstawieniu: »położyć ... wziąć« (2): *GroicPorz ff3v; tám od miešzczán przyimował przyięgę zá wierność y pośłúżeńtvo/ gdzye mu thez y mieyłkie klucze położyli/ y záię wzyęli do swych rąk zwierzone. BielKron 405.*

Przen (92):

Przysłowie: (nagł) Sirakowłki Káłztellan Lęnci (-) TYchem wiele nie świádom/ lecz tego íednego/ Może zá dwu położyć/ bá y zá trzeciego. RejZwierz 57v.

a) *Umrzeć, zginąć, poświęcić życie; w zwrotach (87):*

»położyć duszę (a. duszyczkę, a. ducha)« [w tym: za kogo, za co (18), dla kogo, dla czego (3), przy kim (1), by (1)] = *animam ponere Vulg, PolAnt [szyk zmienny] (32): TarDuch C; Głos páná kriřtuřow/ íz on położył duřę swą za przyjemną ofiárę Bogu oyczu dla náłzych grzechów LubPs Lv marg; Leop Ioann 13/37, 1.Ioann 3/16; BibRadz Is 53/10; RejAp 8; Bo choçiaçbyś ták rzekł/ á coź po tym choćbych ia dał gárdło y położył duřę swoię dla tych owieczek mnie poruczonych/ íac im tym nic nie pomogę RejPos 123v; A thu dopirko położyř przy nich [wiernych] duřyczkę swoię/ íáko wiemy pářterz ítdaká swoiego. RejPos 123v, A5v, 112v, 122v [4 r.], 123, 124v, [136], 311v; GrzegŚm 28; RejPosWstaw [143⁴]; CzechEp 16; ArtKanc E10v, N15v, P5; ZawJeřt 41; KochFrag 45; W tymeřmy poználi miłość Bożą/ íz on duřę swą zá nas położył: y myřmy powinni kłáć duře zá brácią. WujNT 1.Ioann 3/16, Ioann 10/18, 13/37 [2 r.], 15/13; PudłDydo B6.*

»gardło(-a) położyć« [w tym: przy kim, przy czym (8), dla kogo, dla czego (4), przeciw komu (1), o co (1), prze co (1)] = *mortem occumbere Modrz [szyk zmienny] (15): íz oto Krol gotow íeśt o wiárę świętą/ o kroleřtvo to/ gdzieby íedno potrzebá byłá/ położyć gárdło swe. BielKron 307v, 125v; RejPos 122v,*

241, 339 [2 r.]; A czym wielki Alexánder pofiadł fwiát iedną miłością v poddánych fwoich? ktorzy by byli mieli y po trzy gárdlá rádzyby ie byli przy nim położyli. *RejZwierc* 44v; *CzechRozm* 236v; iże oni [szlachta] pózli z tych/ ktora dla Rzeczypośpołitey w wielu rzeczách łobie mężnie poczynáli/ á niektorzi dla niey śmieie gárdlá położyli. *ModrzBaz* [41]; *SkarŻyw* 131; *KochFr* 32; *PudłFr* 67; *ArtKanc* O15; *ZawJeft* 6; *PowodPr* 4.

»położyć głowę« [w tym: gdzie (5)] = *caput praecidere Miech* [szyk zmienny] (8): *MiechGlab* 34; te raycze vegierłkie y Moldawłkie ony polozily fwoye głowi y teras ych niemasz na swieczie *LibLeg* 11/55v, 11/57v; *BielKron* 407; *GórnDworz* Dd8; *SkarŻyw* 51; A Szuyski iuz był zábit/ iuz był Hetmánowę Wízyftkę władzą położył/ ále y fwą głowę. *KochJez* A2v; *GrabowSet* B4.

»położyć [gdzie] swe kości« (1): położył fwé pod Troiá kości. *GórnTroas* 19.

»w ręce [czyje] położyć« (1): iż Pan Bog odeymuie Duchá/ Zywoth/ Zdrowie/ y záś to dáie: on fam zábijia/ y ożywia/ Ták y Kryftus Pan náłz w ręce Oycá fwego położył duchá fwego *GrzegŚm* 28.

»rogi położyć« = *zdechnąć (o wole)*; *tu: o człowieku (1)*: TO ten [wól] ciągnąc w fwym iármie/ nędzniczek vbogi/ Ni wzwie/ trawki vfkubfzy/ kiedy ma dáć rogi. Tákżec y my w tym iármie/ tęż trawkę fkubiemy/ A gdy rogi położyć/ tákże tęż niewierny. *RejZwierz* 128v.

»na śmierć położyć« (2): Ieruzálemie [...] náwroc fię iuz ku Pánu fwemu/ [...] Ktory namilśzą/ duřzę fwą, na śmierć położył/ by cię z śmierci wieczney wybáwił *ArtKanc* E10v, N15v.

»zdrowie położyć« [w tym: za kogo, za co (9), dla kogo, dla czego (2), o co (1), przy kim (1)] = *animam ponere PolAnt* [szyk zamienny] (17): *BibRadz Ioann* 10/18, 13/37, 38; *RejPos* 122v; *CzechRozm* 221; *SkarJedn* 246; Ták fię wtym kazaniu z ktorym chodził y o ktore zdrowie położył kochał/ iż znim vmrzeć y w śmierci znim leżeć chćiał. *SkarŻyw* 537, 63; *LatHar* 31; *SarnStat* 74; *SiebRozmysł* Bv, L; *SkarKaz*)(4; *SkarKazSej* 667b, 669b; Ty [...] pořlugi Czýniłz miłey oyczyznie/ iák Cámillus drugi. Iey prace/ iey trudnořci znořiř ná fwey głowie/ Dla niey widzę gotoweř położyć y zdrowie. *SapEpit* B, A2.

»żywot (a. vitam) położyć« [w tym: za kogo, za co (6), dla czego (4), o kogo (1)] = *animam ponere Vulg* [szyk zmienny] (16): *KrowObr* 144; *Leop Joann* 13/38; Iż w tymechmy poználi miłoř fzczyřą Bożą/ iż on zá nas położył żywot fwoy. *RejZwierc* 11v, 11v; *CzechRozm* 91v; bo [młodzieniec] y o Chryftuřa/ y dla záchowánia czyřtosci iemu oddáney/ żywot położył [!] docześny/ á nábył wiecznego. *SkarŻyw* 445, 22, 63, [407]; *KochTarn* 76; *ArtKanc* C, D9v; *ActReg* 48; *GórnTroas* 61; *KochFrag* 44; *LatHar* 258.

b) Powierzyć, poruczyć, oddać w opiekę (4) :

położyć przed co (1): Vpadayże przed fwięte nogi iego/ á połoř przed Máyeřtat iego to nędzne człowieczeńřtwo fwoie *RejPos* 196v.

Zwroty: »położyć [co] w opiece [czyjej]« (1): A iákoř thu táki káždy nie ma położyć wfzyřkich řpraw fwoich [...] w tey miłořciwey á fwięthy opiece á opátrnořci iego? *RejPos* Ooo3.

»staranie położyć [przed kim, w kim]« (2): *RejPos* 47v; Dobry Pánie/ Choć Hetmanie/ Swe řtáranie/ Połoř w Pánie *RejZwierc* 181.

αα. Dać, podać do wiadomości (o Prawie Bożym) (3) :

położyć komu (1): tam [Jehowa] położył mu [Mojżeszowi] vřtáwę *BudBib* Ex 15/25.

położyć przed kim (1): Ale ielli sie odwrócić/ á sřprawiedliwości moie/ y przykazania moie kthorem przed wámi położył/ opuścić/ [...] wykorzenię was z źiemie moiey *Leop 2.Par 7/19*.

Zwrot: »położyć przed oblicznością [czyją]« (1): Pátrćiefz [!] tego ábyście wypełnili Cerymonie/ y łady/ ktore ia położeń dziś przed oblicznością wáśłá [ponam in conspectu vestro]. *Leop Deut 11/32*.

ββ. *Uczynić ofiarę, złożyć w ofierze* (7) :

Zwroty: »położyć ofiarę« (1): A tám gdy iuż położył Heliafz ofiarę swoię/ kazał iá wlać obficie wodą *RejPos 10v*.

»położyć na ołtarz, przed ołtarzem, na ołtarzu« = *ponere ante a. super altare Vulg* [szyk zmienny] (2:1:1): *BierEz 12v*; Tedy wzięwłfy káplán kofz z ręku twoich/ położy przed ołtarzem Pána Bogá twoiego *Leop Deut 26/4, Lev 2/2*; Ieden Luterfki káznodzieiá/ zaráz trzjdzieści chłopow łuchał sřpowiedzi/ ktorym rolkazał aby sřpołem wśzyfcy przed sobá klęknęli/ á lámemu Bogu grzechow sřwoich sie sřpowiadáli/ á po grofzu ná ołtarz położyli *WujJud 89v*.

Przen (2) :

Zwrot: »położyć ofiarę [czego], na ofiarę« (1:1): A tám położywśzy mu tę ofiarę sřkrufzonego fercá sřwoiego á tę niewinná krew á niewinná mękę iego/ [...] przedfię nie omieľzkaway z onym trędowátym wołać do niego *RejPos 47v, 58*.

γγ. *Przedłożyć, dostarczyć, okazać, dać do wglądu* (31) : A ten co pozwał ma przyfiádz/ iżem niewiedzyał ábyś miał przywiley: Nieprzyfiężeli thedy temu co położy przywiley ma kopę dáć. *UstPraw Hv; BudNT przedm b7v*.

położyć przed kim (8): *ZapWar b.r. nr 2085 [2 r.]*; tám przed wślytkim senatem kazał czytać sřprawę kthora sie przed nimi toczyłá około wiáry/ iáko Sáłkie kfiáżę z sřwymi thowárzyśłmi/ położył przed nimi sřpifek wyznánia wiáry *BielKron 208v; SarnStat 746, 830, 919*. Cf »prawa położyć«.

położyć gdzie (6): Y rokázuiemy [...]/ áby ci wśzyfcy/ którzykolwiek księgi którychkolwiek Stároftów [...] ná święto S. Ianá Krzćicielá blińko przyśłzé wróćili/ y ná Ratuśzu położyli *SarnStat 541*. Cf »pozew położyć«.

Zwroty: »położyć apel(l)acyją« (2): potym oni proteťántes położyli ápeláciá sřpifáná/ iż nieprzyimuiá żadne⁸⁰ Dekretu áni vchwały ktora lie ftála w Spyrze *BielKron 206, 374*.

»pozew położyć« [w tym: *gdzie* (5), *u kogo* (3)] = *dostarczyć pozew pozwanemu (niekoniecznie do rąk własnych)* [szyk zmienny] (11): Gdy pozew Woźny kładzie/ tedy gi ma położyć v Włodárzá/ y ma powieďać od kogo kładzie pozew y ná kogo. *UstPraw C4*; A ielli by nieofiáďłego niemogł ni v kogo záłtác/ tedy nań położyć pozew v Kolćiołá w oney Párochies w ktorey był pierwey ośiáďłym *UstPraw H4, C3v, C4, G2, H4, H4v; ModrzBaz 90v; ZapKościel 1588/83; SarnStat 118, 756*.

»prawa [przed kim] położyć« = *iura producere JanStat* (2): przeth przerweczonymy Iednacznymi wyssey opisanymi tha Anna thy prawa przeth nymy położyła *ZapWar 1550 nr 2655; SarnStat 396*.

»położyć przed sądem, w sąd« = *constituere Mącz* [szyk zmienny] (2:1): Chcemy żeby z Cancelláryey náłzey listy nie były wydawány ktoreby mieli hámowác práwo/ y owśzem ktoby ie położył w łád táki ma być karan winá 14 grzywien *UstPraw H2; Mącz 370d, 413a*.

»żałobę, pozew, sądowńá skargę położyć« [w tym: *sądowńá skargę albo žalobę* (1); *komu* (1)] = *wnieś skargę do sřdu; accusationem a. quaestionem constituere, ad accusationem descendere Mącz* [szyk

zmienny] (3:1:1): Kto położy komu pozew ná pozew/ y obá będą o iednę rzecz: táki powod [...] ma iednego pozwu odłtąpić. *UstPraw* H4; *Accusationem constituere*, Sądowną skárgę álbo žalóbę przed łádem położyć. *Mącz* 413a, 370d, 413a.

Szeregi: »ofiarować i położyć« (1): S Prufkiey łrony Miftrz Iákub Pleban [...] / ofiárowawłzy y położywłzy Apellácią do oycá Papieżá pothym iechał precz *BielKron* 374.

»położyć i pokazać« (1): których przezyłków liłty pod pieczęćiami tegóz łádu ziemłkiégo przed námi y wrzędem náłzym położył y pokazał [*obtulit et produxit JanStat* 671] *SarnStat* 830.

ααα. *Oskarżyć kogoś o coś, wskazać na winnego* (1) : Przyiáciele zábitego/ abo łyn/ ábo brát/ vczyni *protestatiq* ná mężoboyce/ y położy *complices* síłá/ ludži dobrych/ y namniey nie winnych. *GórnRozm* Iv.

βββ. *Oprzeć na przepisach prawa* (2) :

Zwrot: »położyć w prawie« [*szyk zmienny*] (2): Iako my sbraczya swoyá zathrzymałym ymyeny Strakovo [...] zathem pravem kthorem wprawy poloszyły *ZapWar* 1507 nr 1983, 1507 nr 1986.

δδ. *Zapłacić, opłacić, oddać, wykupić (o zobowiązaniach finansowych); dać, ofiarować, przeznaczyć, wyasygnować pieniądze na jakiś cel* (88) : *Opponere etiam pro eo quod alias deponere dicitur*, Zákład położyć/ fánt przeciw fántowi położyć. *Mącz* 311b, 413b; *ZapKościer* 1585/58.

położyć komu (15): *ZapKościer* 1585/62, 1590/41; Ale nie piérwéy máią łłuchác iego probáciiey: ážby łędziemu trzy grzywny/ álbo kozuch kuni położył: które ná Sędziégo máią przypáść. *SarnStat* 560; Iż Miftrz y Zakon [...] Kościołá Włodzłáwłkié⁸⁰ Bifkupowi/ dwánaście łet czérwonych złoty ch dobréy y łpráwiedliwéy wagi/ położy *SarnStat* 1079, 391, 402, 796. Cf »pieniádze położyć«, »winę położyć«.

położyć przed kogo (1): Potym łtroná áppelluiąca położy przed Sąd Kopeł/ álbo (iáko ielt kędy obyczay) trzy złote *GroicPorz* bb3v.

W połączeniu z określeniem ilości pieniędzy (31): *MetrKor* 34/134; *LibLeg* 11/109; *GroicPorz* bb3v; *RejFig* Aa5v; *RejZwierz* 107; *BielKron* 162, 378v; Na termin iak się *Contractem* ich Waruie, Sliachetny dzienifz Ieżewłki położył Sto złotych polskich *ZapKościer* 1580/15; tak včzyw Marczyn Lęga dal pyerwłzych pyenyedzy 50 m. včzywemu Marczynowy Karwaykowy na dzyen S Marczyna: a łza drugi Rok na S marczyn 35 m. ma polółzycz *ZapKościer* 1582/8v; včzyw tomałz Mlinarlz Lipusłky polółzyl bratu swyemu łfelznyemu [...] 15 m Lyczby prufłzky *ZapKościer* 1590/47, 1580/13v, 17, 1582/31, 1583/38, 1584/39v (12); *GórnRozm* F4v; *SarnStat* 391, 402, 560, 796, 1079. Cf »pieniádze położyć«.

W połączeniu z nazwą należności płatniczej (19): Ayeflyby [*sqd*] go nyepoprziłzyagl Thedy obvnyony ma pamyanthne polółzicz abandzye volen odewłzého *LibLeg* 6/116; *ComCrac* 17; Przed wrzędem náłzim Miałta Kołcierziny Stanáwłzy oblicznie Sliachetny Grzegorz Smagorzińłki położył ielt rinthę pierwei napiłaná *ZapKościer* 1581/19, 1581/19, 1582/62. Cf »winę położyć«.

Zwroty: »pieniádze (a. [ile] pieniędzy) położyć« [*w tym: z określeniem ilości* (6); *przed kim* (3), *komu* (1), *do czego* (1), *w co* (1)] = *argentum imponere, praecium repraesentare* *Mącz* [*szyk zmienny*] (18): *ZapWar* 1548 nr 2667; Pifarz z Komorniki może łádzic o załtáwy/ y pieniádze może łkázác w Káncelláryą zyemłką położyć *UstPraw* H, B2v; *fiduciaria venditio*, Przedáne czego tym obyczáyem/

aby yáko záś położy pieniądze/ fwoye rzeczy mógł mieć/ Záltáwá. *Mącz* 126b, 311a, 375c, 431b; *SkarŻyw* 274; Przed prawem náfzym Miasteczka Kościerziny Stanáwŷy perfonaliter Vtciwy Lucas Zbliewo polozel ielt za dom piéniádze *ZapKóscier* 1579/3; na the sterzi wloky then slachetny Grzegorz Gołtomłky [...] położyel pyerwŷzych pyenyedzy sto m. y 20 lyczby prułky *ZapKóscier* 1582/31, 1582/8v, 30v, 35, 1583/39v, 1585/61 (10).

»położyć sumę« [*w tym: sumę pieniędzy* (4)] [*szyk zmienny*] (20): *BielKron* 385; a Gdy by vczywy Andrafz nyefzolowłky nyepołoży ty svmy wyłzy opifzany: na ten Rok wyłzy opyfzany: temu [...] przepada ten dom na wyeky *ZapKóscier* 1586/64; jako sliachetny michal Kętrziński y Zamtaka [*lege: z matką*] ízwa katarzina yest polozely ísumę pyéniedzy 50 grziwięń *ZapKóscier* 1587/73, 1582/34, 1585/59, 1586/68, 1587/70v, 71 (16); Ktory Pan zamożyłty/ tym nápráwić może miásto [...]: położyć summę pieniędzy zá rownym pożytkiem [...]/ aby iemi vboftwo hándlowáło *GostGosp* 142; *SarnStat* 1274 [2 r.].

»winę (*a. [ile]* winy, *a. poenam*), za winę położyć« [*w tym: komu* (7), *do czego* (1), *u czego* (1), *przed czym* (1)] = *accusationem constitutere, praestare culpam Mącz; poenam applicare, pro poena dare, poenam a. pro poena solvere JanStat* [*szyk zmienny*] (14:2): *Diar* 93; Gdzieby Sláchćic nie oliádł [...] s nią [*rusznicą*] chodził/ ták długo ma być w wieży przes Stároftę álbo vrząd iego trzyman áliż tę winę położy. *UstPraw* K2; *Mącz* 71b; *ZapKóscier* 1582/31v; A gdzieby íe náłázło przez Dekret náłz/ íz *citatus* niewinnie á potwornie pozwan był: tedy ón Aktor będzie mu powinien wnet od íádu nie odchodząc/ íto grzywien winy położyć *SarnStat* 148; KTo ráni kmiećią/ temuż ránionému ma dáć grzywnę: á pánu iego/ ielli ten który ránił/ y ránnny íá iednégóž páná/ grzywnę całą ten który ránił zá winę będzie powinien położyć *SarnStat* 653, 216, 296, 390, 391, 402 (12).

Szeregi: »położyć i dáć« [*szyk 1:1*] (2): *MetrKor* 34/134; [*papież*] nie chciał im biskupá pothwierdzić/ áni rozgrzełzyć/ áž mu położyli y dáli duchowni Wrocłáwłcy trzydzieści y trzy tyfięcy złotych czerwonych. *BielKron* 378v.

»oddać, záś położyć« (1): *Argentum iube rescribi*, [...] Káz pieniądze oddać záś położyć/ á zwłázczá przes bank záś odesłáć. *Mącz* 375c.

εε. *Postawić jedzenie przed kimś, dáć do jedzenia* (27) : *SeklKat* D; Y rzekli káplani Belowi: Oto my wynidziemy precz/ á ty Krolu polož tu pokármy/ y winá namiéłay *Leop Dan* 14/10.

położyć komu, czemu (żywotne) (6): *OpecŻyw* 38v; *HistJóz* Dv; *KrowObr* 180; Bo co Oliel rozumie gdy nań ízárłat włożá/ Niechże mu iedno Figi s plewámi položá/ Vżrzyłz álic náłzemu być w plewach po vłzy *RejFig* 47v; *BudBib Gen* 43/32; Połósz mi dzieśięćoro chlebá á kufz wody/ będzieli trzebá/ pošiláć íię będę. *SkarŻyw* 29.

położyć prze kogo [= komu] (3): *BielKron* 63v; PAwle rzecz pewna/ v twego íásiádá Moželz dlúgięgo nie czekáć obiádá. [...] Ale chléb [...] z íolá/ Kážę położyć prze cię z dobrá wolá. *KochFr* 8; *WujNT Mar* 8/7.

położyć przed kogo (12): *March*¹ A4; *BierEz* P4; *BielŻyw* 68; Kiedy siedziłz vftólu bogatego/ tedy pátrzay pilno co przed cię položá. *March*³ V4; *Leop Luc* 11/6; *BibRadz Luc* 11/6; *BielKron* 13v; *BudNT Luc* 10/8; íuż [!] wiedz że práwy żołnierz miáskiem nie brákuie/ Bá co przedęń položá náłz grzymáłá žuie. *PaprPan* Qv; *WujNT Luc* 10/8, 11/6, 1. *Cor* 10/27.

położyć przed kim (3): *BierEz* M3v; *BibRadz* Mar 8/6; o czym gdy rozmawiaią/ Kruk przyleciał/ y bochenek chleba cały/ przed nimi położył/ y odleciał. *SkarŻyw* 51.

Zwrot: »położyć ku jedzeniu, aby jadł« (1:1): iż Melchisedek [...] przyniośwży y położywży chleb y wino Abrámowi ku iedzeniu ná ftoł/ y flugom iego/ błogofláwił Abrámowi *KrowObr* 180; *BielKron* 13.

Przen [*przed kogo*] (1) : Ale gdy co rozumem á boiáźnią Bożą/ Nadobnie potręłione przed kogo położą/ A fálátá z mierności vczynioná ktemu/ Tá potráwá fímákuie nadobnie káždemu. *RejWiz* 48v.

δ. Rozpostrzeć, rozesłać (10) :

położyć na co (3): Pierwey niżli czechy na pierzyny obleczeńs á prześcirađła na łóże położył: rozwies ie w świetniczy *FalZioł* V 65, V 68v, 70.

położyć na czym (4): *FalZioł* I 116a, II 3a; Też iełt drugie párzenie kthemu fluzące/ gdy gárniec rospalony dnem wzgorę obroci/ á położy wży ná dne chufte/ także ná niey vsięć ma *SienLek* 102; zeymą zasłone zákrywánia/ y vwina wnię skrzynię vmowy: Y położą ná niey przykrycie z fkor borfukowych/ y nákryią (ono) fuknem modrym *BudBib* Num 4/6.

Przen: *Roztoczyć, spowić* (3) : Więc chocia iuz theraz zrozumiecie/ żeć mie Bog niefpráwiedliwym fądem fkaral [...]. Sciefzkę moię w koło ogroził/ że przeysć nie mogę/ á ná drodze moiey ciemności położył. *Leop* *Iob* 19/8; *BudBib* *Is* 50/3.

położyć przed kim (1): Y przywiodę flepe ná drogę o kthorey niewieđzą/ y każę im chodzić po fíciefkách kthorych nieználi: położę ciemności przed nimi miáftho śwátłości [!] *Leop* *Is* 42/16.

ε. Wyłożyć, obić, pokryć czymś jakąś powierzchnię; obducere, tegere *PolAnt*; *compingere, consternere, insternere, sternere* *Mącz* (13) :

położyć co [= *czym*] (1): *Sternere locum saxis*, Kámień położyć. *Mącz* 414d.

położyć co [= *na czym*] *czym* (8): A pokład Domu wielkiego położył drzewem iodłowem *BibRadz* 2.*Par* 3/5, 1.*Reg* 6/15; Też kościół wielki ná zamku Krákwofkim dał położyć bláchami *BielKron* 376; *Ostracium pavementum*, Co cegłą położono/ Tłó. *Mącz* 271b, 275d, 414d, 415a; *BudBib* 3.*Reg* 6/15; [A oni [tj. *Anglicy*] niczego fię inźzego tak bárzo niebáli iáko ołowu kтым było kościół położono/ by fię nieroftopił/ á ná nich niekápał *BazHist* 59].

położyć czym (12): Też dobrze odnowić ftare położenie po ziemi w gmachu/ to iełt ftare położenie wyrzucić á nowem położyć *FalZioł* 62; *RejZwierc* [207]; *Calep* 250b. Cf *położyć co czym; na czym czym*.

położyć na czym czym (1): połóż ná ónych Izbicach/ tárćicami/ álbo iákimi forśty/ wyfugowawży dobrze tárćice *Strum* M2v.

[*Przen* [*co czym*]: RACz w nas przifez Duchu świenti/ [...] zbuduy fobie w nas dom fobie prziftoyni/ [...] fundament h połofz kobiercami wiari S. *NowModl* 51.]

ζ. Włożyć na siebie lub kogoś, odziać (o elementach ubioru) (5) :

położyć na co (2): Dokonawży z nimi rzeczy/ położył załłonę ná twarz fwoię *BielKron* 35; *SkarŻyw* 398.

położyć na czym (1): Iák fię fzyiá nie vrwie od tych krezow frogich. [...] Iedná ie ná rámionách fobie położyłá/ A drugá srebrną obręcz pod nie podfławiłá. *ZbylPrzyg* A2.

Zwrot: »położyć odzienie« (1): A zakryłem w poście dużej moię [...]. Y położyłem odzienie moię włofiane *TarDuch* A6v.

Przen [na co] (1) : Dwanáltá korona iest motzárkiégo rofkazowaniá/ [...] którą daie buóg fynom ij fwym wybrany^m/ iako napifáno w żóltárzu: Położyłeś na głowę iéy [Marii] koronę s kamienia drogiégo *OpecŻyw* 189v.

η. *Zbudować, wznieść* (7) : *BudBib* 3.Reg 20/34 [2 r.]; Lucyper pierwfzy wynálefcá grzechu y odtępnik rzekł: ia nic przypifác Bogunie chcę/ ále rowny iemu będę/ y położę moię ftolicę ná pułnocy *SkarŻyw* 258; Simon brát Máchábeufzá Hetmáná wielkiego/ wielkie y známienite wywiódł budowanie/ y położył siedm Pirámides. *WysKaz* 43.

Przen (3) :

Zwrot: »fundament położyć« (3): *SeklKat* Qv; iż żądny iny człowiek żadnego inego fundámentu áni wymyflíc/ áni położyć może/ nád Kriřtułá Páná náłzego. *RejPos* A6; *WujJud* 119.

θ. *Zgromadzić, umieścić razem* (2) : [Mahomet mówił:] Bog [...] otworzywfzy pole/ wfzytki rzeczy ná pořzodku położył/ kto ich dořtanie przez moc/ to ziego wołá iest *BielKron* 254v.

Zwrot: »położyć u siebie« (1): A ty nábieterzłř sobie wfzego pokármu ktory iadáia/ y położyłř v fiebie [congregabis ad te]/ że będzie tobie y im řtrawá. *BudBib* Gen 6/21.

ι. *Odłożyć, odstawić, zostawić; zaniechać; relinquere* *Modrz* (19) : y kyedy yuż dáć álbo dofiádz/ tedy [řkápcy] poczáwłfy brác žás położá *GliczKsiąż* M2v; *BielKron* 224v; iefli chcemy iáki dar offiárowác Bogu/ á wfpomnielibyřmy brátá być od nas obrázonego/ ábychmy położywfzy ná čás on dar Bogu nágotowány/ řzli pirwey do brátá/ á przeiednáli go. *ModrzBaz* 64v; *KochFrag* 26; *CzahTr* K4.

Zwroty: »klucze położyć« = *zrzec się opieki nad gospodarstwem* (1): Iuż ia tobie/ moiá matko/ řlżyć nie będę/ Ani zá twym wdźięcznym řtołem mieyfcá zářiędę: Przyydzie mi klucze położyć/ láméy precz iechác *KochTr* 7.

»położyć kopijá, oszczepy, tarcze« [w tym: *oszczepy i tarcze* (1)] = *zaprzeřtác walki* [řzyk zmienny] (1:1:1): *PaprPan* Y2; Co z sobá przedtym bitwy płacziwe zwodzili [...]; Teraz siedzą z pokojem, walki zabaczywszy, Oszczepy i okrągłe tarcze położywszy. *KochMon* 23.

»położyć w pokoju« (1): TEgo namniey řiwy włos áni řtáre látá/ Od tego nie odwiódá ni żadna vtrátá/ Iżeby miał położyć kopiá w pokoiu/ A teř chłop nie do tańcá lecz práwie do boiu. *PaprPan* Y2.

»położyć řceptrum« = *zrzec się tronu* (1): Niceforus Botoniátes/ tego przypędzili Komnenowie iż muřiał położyć řceptrum/ á do kłářtorá wfřpił. *BielKron* 169v.

Przen: *Zaprzeřtác czegoř, zaniechać, zaniebáć, pozbyć się, zrzec się, uwolnić się od czegoř* (9) : *RejAp* 97; *WujJud* 73; Wřzákže nie dořyc ná tym gdy řie przeć albo řtrzedz będzyem złego/ iefli położywfzy żłoř dobre czynić nie będzyemy. *RejPosWstaw* [21²]; Iáko wy zdrowie zá bráciá położyćie/ ktory prořney chwały wtym tytule [uniwersalski patryjarcha]/ ktorymřiefwřzytek koćioł [!] gorřzy/ położyć niechćećie? *SkarJedn* 247; (nagł) Ná mořt Wářřzewřki. (–) [...] Nálażł fortél król Auguřt/ iáko ćie [Wiřto] miał pořyc/ A ty muřilř tę řwoię dobrá myřl położyć: Bo krom wiořel/ krom prumów iuż dźiř řuchá nogá Twóy grzbieř niewieždżony wfřyřcy deptác mogá. *KochFr* 88, 108; ma tego Vřřędnik pilno řtrzedz/ áby řlugom/ wořnicom/ mářřtálerzom/ řaden nie řlżył: bo wnet řwá robotę położy/

którą powinien. *GostGosp* 34; *KlonWor* 15; [Gdy gwarcy przed wodą robić nie mogą, a kruszcza że wszy[s]tkiego niewiele, tedy maia przysięgłymi obwieśc[ić], że przed wodą robić nie może, ale położyć muszą dla wiary, iesli temu tak. *OrdunekGórn* 45].

Zwrot: »odłogiem położyć« = *nie zająć się czymś* (1): Gdyż piéma ich [...] zawikläńsze są/ niż iámo słowo Boże ktore oni wykładaią. Przetoż niechcąc przedsię tego odłogiem położyć/ y ták zgoła milczeniem te⁶⁰ zbyć: [...] Przyłożyłem się do tego [...] / aby ten [M. Czechowic] [...] ná to odpifał *CzechEpPORz* *4.

αα. *Zostawić przy życiu* (1) : A gdy Fárao niedbał nic ná to [tj. szóstą plagę]/ rzekł ielzcze Pan Bog do Moizelzá aby rzekł Fáraonowi/ dla tego położyłem cię/ ábych w tobie vkazał moc swoię *BielKron* 29v.

κ. *Założyć obóz wojskowy, rozlokować, rozstawić wojsko* [w tym: *gdzie* (24)] (31) : V Trembowle lezy ich [Kozaków] czternascie set te iesli mieć będzie, myśli ie tu snąc pode Lwowem blisko położyć. *ActReg* 48.

Zwroty: »położyć kosz [= obóz]« (1): Przekopłki [...] wtárgnął krolowi do Rułkich kráin we dwudzyestu y cztherzech tylięcy/ położył kofz v Lopużná *BielKron* 409.

»położyć namioty« (1): Blifko Cefárkiego Namiothu przednieyfy pánowie położą też swoie Namioty *BielSpr* 53v.

»położyć oboz« = *castra ponere Vulg, Mącz, PolAnt; castra metari Mącz, PolAnt; sedes fingere Miech; castra applicare a. coniungere a. locare Mącz* [szyk zmienny] (13): Tákże Tatarzy [...] położyli oboz miedzi Strigoniem á miedzi Laurinem *MiechGlab* 16; *Leop Ex* 14/2, *Num 2 arg*; *Castrametatus est in cacumine montis*, Na wierfwu [!] góry położył obós. *Mącz* 40b, 178a, 196c, 219d, 305a, 309c, 379b; Położywłzy oboz: trzebá opátrzyć/ fład Woýfko żywność ma mieć *BielSpr* 8; *BudBib Ez* 4/2, 1.*Mach* 10/86.

»strażą, stroże położyć« (1:1): Tedy onij na drzewie go vkrzywowali/ a vmarlé⁶⁰ pogrzebłfy/ ftróże rátułfa mégo rycérze położyli *OpecŻywList* C2; *Circum castra dispositae sunt excubiae*, Około obozu ftrażą położono. *Mącz* 54b.

»wojsko położyć« = *circundare castrum, aciem constituere Mącz* [szyk zmienny] (12): Hethmáni [...] iácháli woýfku położenia mieýfce obierác/ y obráli nie dáleko Moháczá: [...] Mieýfce ze wład przeltrone y nie gorzyłte/ tákże wnet ná tym mieýfcu woýfko krolewskie położono. *BielKron* 306v, 89, 94, 154, 222v, 316; *Circundare castrum aut civitatem*, Oblédz miásto/ Położyć wojsko pod zamkiem *Mącz* 92a, 412d; *BielSpr* 7 [2 r.], 8; *KochJez* B3v.

Przen (1) :

Zwrot: »położyć strażą ustam« (1): A przeto polož ftrażą vftam twoim/ á nie vragay pánu Bogu/ iákoś teras vczyńił *HistRzym* 88v.

λ. *bibl. O Bogu: sprawić, aby ktoś znalazł się w określonej sytuacji, miejscu, okolicznościach* (najczęściej za karę) (7) : A (ták) podniósł [!] [Jehowa] rękę swoię ná nie/ [...] aby położył náńienie ich miedzy pogány *BudBib Ps* 105/27; *BudNT Matth* 24/51; Przyidzie pan sługi onego w dzień ktorego się nie [podziewa/ [...] y rozetnie go/ á część iego położy z obłudnymi *WujNT Matth* 24/51, *Luc* 12/46.

W przen (3) : WróbŻołt 142/3; Położył mye w frogą cyemność myędzy vmárłemi/ Iákobych był rownym wyeczney fmierci fpołu z nimi LubPs ee4v; BudBib Ps 87/6[7].

b. Utwierdzić na powierzchni, przymocować do czegoś, osadzić [w tym: gdzie (23)] (31) : TarDuch C5v; A położyli nad głową ie⁸⁰ winę iego nápifaną. BudNT Matth 27/37[36].

położyć na czym (2): Ná Pektorale położyłz czterzy rzędy kámieni. BielKron 34; BudBib Gen 1/17.

Zwrot: »położyć tęczę« [szyk zmienny] (2): Położę miedzy wami y miedzy żywym ftworzeniem á miedzy mną/ Duhę álbo Tęczę pod obłoki BielKron 5v; RejAp 48.

Przen (3) : Ofnną gwiazdę w iey koronę polożyly fwięteé panny mowiążz; Dóftoyno ieft/ iijz gdy ona niebyła poruffona ale panną czytą zoftala/ má bytz blifko fwého fyna OpecŻyw 180v, 181 [2 r.].

α. Połączyć elementy z zasadniczą częścią (o członkach ciała i korpusie) (1) : A teraz Bog położył członki/ káždy z nich z ofobną w cieie iáko chciał. WujNT 1.Cor 12/18.

β. Posadzić drzewa, krzewy (1) : Położę ná pułzczey Iodłę Leop Is 41/19.

γ. Umieścić na płaszczyźnie znaki, napisać, zapisać, narysować, namalować (20) : KłosAlg D3v; Górndworz I5v; Położywfyz w pośrzodku ich [figur] Punkt/ który zową Centrum, z káždého kąta Linią profną wieść do niego GrzepGeom H3; BudBib Ez 4/2; CzechRozm 174v; Przymamniey ciáło wczciwie w grob włożcie/ A ná nim fmutną tę pámięć položcie: [...] TV LEZY, SMIERCIA SAMA ZWYCIEZONY, ON STEPHAN z SZOMLA, BATORY RZECZONY. GrochKal 20; Lepięy przedię káždemu B. zoftáwić iego wláfnóć: kiedy trzebá krèłki, položyc iá: kiedy nie trzebá, nie kłáždź. JanNKar Ev; Dla fkromności iednąk, miáfto litery /z/ którè do /c/ przydáiemy, rychlýbywm rzékł, żeby nád /c/ položyc punkt miáły tym fpołobem /ç/ JanNKar E2v, E, E2; JanNKarGórń Hv; JanNKarOrz F3v [3 r.]; SkarKaz 242b.

położyć czym (1): Kiedy záfię ktore fłowo do wyrozumienia potrzebne/ ácz nie w Lácińskim/ ále w Graeckim fię náydowáło/ tedywm ie też infną literą [= czcionką] w texcie položyl WujNT przedm 20.

Zwrot: »położyć (liczbę) na liniach« = zapisać jako licznik ułamek (3): (nagł) Mnozenie z dzieleniem. (-) Mnoż iedną liczbę przez drugą/ položywfyz iedną na liniach á drugą napifawfyz. A ono co przydzie z mnożenia dziel przez iedną z nich. KłosAlg D4, D3v, F2.

Przen (1) : POTROYNY przedtym z SKARBV Philemonowego Plautus wyiáł [...]. A iż do tey otwártey Rzeczypołpolitey, Nániefiono menice zewfząd rozmáitey: Chciałem y ia znák fwoiey zabáwy pielgrzymfkiey, Położyć ná tym grofzu kuźni ftárorzymfkiey. CiekPotrHerb)?(2).

c. Przyłożyć do czegoś, dotknąć jakiejś powierzchni, przystawić; oprzeć (93) : položywfyz dwie gáłáczce [winnej latorośli] ná krzyż/ środek onych gáłázek wtłoczywfyz w on dołek/ nadobnie onáž ziemią przyłożyłz/ á końce ku gorze wpuściłz/ tedy fie to bárzo fnádnie prziiymie. RejZwierc 107.

położyć na czym (6): GrzepGeom O2, P3; BielSat Nv; Tákiez mófty/ ktore miedzy Turki nowo powfthály przypráwne/ przynáfzáią folgámi pod mury kiedy nie może pożyć murow/ [...] položą on móft ieden koniec ná murze/ á drugi ná ziemi/ po nim idą ku fturmu BielSpr 63v; položywfyz gozdz ná fkroni ie⁸⁰/ vderzyłá młotem y przebiłá mózg ie⁸⁰ SkarŻyw 560; BielSjem 37.

Zwroty: »noż položyc do szyi [czyjej]« = zabić kogoś (1): noż wyięt ná rzez/ wytárt ieft dla dokonania/ dla tego (ma) bláfk. [...] áby cię položyli do fzyi pozábijánych niezbożnikow [ut darent te cum collo vulneratorum impiorum]/ ktorym dzień przjzedł BudBib Ez 21/34[29].

»społu położyć« = *przyłożyć jedną część do drugiej (1)*: Przetni zyemię nápoły/ iużci fie nie zgoi/ Ni fie lámá fwą mocą iuż nigdy nie łpoi. Aliż ią muśiż zlepić y łpołu położyć/ Przedfię áliżby przyfchlá *RejWiz* 113.

α. *Przyłożyć w celach leczniczych (6)* :

położyć czego (1): Kiedy przyłożyłz plałtr/ dobrzeć ná to położyć wełny świeżey/ zmaczawłzy w ocicie *SienLek* 147.

położyć komu, czemu (żywotne) (3): *OpecŻyw* 63; rozmáz ná modrym łuknie/ położy onę zgniłość koniowi/ á ták niechay do trzeciego dnia/ pothym wymy kałkułem *SienLek* 176. Cf »położyć emplastr«.

położyć na co (4): Tego dlá poczęli go drugi ráz pytatł licemiernicy iakoby widziál? A on ijm rzekl: Położyłmi Iezus błoto ná oczy / a vmywłsy fie ij widzę. *OpecŻyw* 63; *SienLek* 147. Cf *Zwroty*.

położyć na czym (1): Też ból zębny wyciąga/ żywego kretá ząb/ gdy go ná czeluści położy/ w ktorey ząb bolący. *SienLek* 77.

Zwroty: »położyć [komu na co] emplastr« (1): á potym ogoliwłzy go [*chorego*] położyć mu ná tył ten emplałtr: Stłucz korzeń Przełtępowy z białkiem/ á przyłożywłzy trzymác ij thák przez trzy dni *SienLek* 53.

»ná ranę położyć« (1): ná włzyłtkę ranę połóż gębkę rozmoczoną w wodzie álbo chułtę *SienLek* 145v.

β. *O częściach ciała; coniungere PolAnt (78)* :

αα. *O swojej części ciała (72)* : *BielKron* 28v, 464v; A chcelzli wiedziéc w ktorey łtronie iest niemoc/ położywłzy páłce/ ták iáko pierwey przyciłni żyłę máł/ á potym opuśc: pátrżayże w ktoryć pálec więcay bije *SienLek* 24v, 24; *KochOdpr* Dv; *Oczko* 16.

położyć na kogo, na co (14): *BierEz* Q3v; *OpecŻyw* [155]; *HistJóz* B4v; *FalZioł* V 32v; Lizimacha do Lwow wrzucić kazał, ale gdy go wrzuczono lwowie mu nic nieuczynili, tilko kaźdi nan głowę położył. *BielŻyw* 106; *BielKron* 38v; Daycie y mnie tę władzå/ áby ná kogo połóżę ręce/ wźiål ducha święte^g. *BudNT Act* 8/18[19]; Potym klęcząc poprzyłiągł [...] ze włzyłtkich sił łluby łwoie łpełnić w cále. Obie ręce położył/ ná Ewányeliå/ Aby mu ták Bog pomogł ná tę Profelasyå. *StryjWjaz* C2; *StryjKron* 161. Cf »położyć palec«, »położyć rękę« [*w celu uzdrowienia*], »położyć ręce ná oczy«, »położyć prawå rękę«.

położyć na kim, na czym (30): *FalZioł* V 12v; *BielŻyw* 132; przybliżywłzy fie ku Olimpiey położył ná iey łonie głowę y pocáłował iå. *HistAl* A5v; *BibRadz Lev* 3/2, 13, 3.Reg 18/42; *BielKron* 28v, 37v, 87, 122v, 127; *SienLek* 24; *RejAp* 15, 83v; ktiorå rękę on/ iáko delikat/ położył był ná podułzecce táfcianey *GórnDworz* P6; *HistRzym* 63, 121v; ná łwithaniu położy ieden vcho ná bębnie/ tåm on bęben poda znak/ gdy fie ziemiå trzęłie/ obaczy według podania głofu z bębnå onego/ [...] iáko dáleko nieprzyacił iest *BielSpr* 68v; *Phil E.* Cf *Zwroty*.

położyć po czym (1): A łam po łtole położywłzy łokcie/ Myłli nád łzáchy *KochSz* C3.

Zwroty: »[gdzie] położyć głowę« = *przenocować (1)*: Gdyż ták hoynie obiecuiefz o mnie/ [...] á gołpodarz też potemu iest/ [...] zółtawåm z tobå/ y thu podobno dźiś nam przyydzie w Zurowicách położyć głowę. *OrzRozm* L2.

»położyć kolana« [w tym: na ziemi (1)] = *uklęknąć* (2): *RejPos* 22v; A to wyrzekłszy klęknąwszy ná koláná fwe (*marg*) wł. Położywłszy koláná. (-) [*positis genibus suis*]/ ze wżemi temi modlił się. *BudNT Act* 20/36.

»położyć palec(-ce) (a. dwa palca)« [w tym: na czym (2), na co (1)] [*na znak przysięgi*] [*szyk zmienny*] (4): iefli Mężczyzná przyfyeęę przed Sądem vczynić ma: fłufznie może pálce ná Krzyżu położyć/ y ziąć bes dozwołenia Sędzięgo. *GroicPorz* z2v, z2v, z4; [*papież*] Był też olkárzon od duchownych/ áby on był przyczýnícá Wigilowey trudnoścí/ tedy położył pálec ná Boże ciáło y przyfiągł iż tego nie był winien. *BielKron* 163v.

»położyć rękę (ręce)« [w tym: na co (2), na kim (1), nad kim (1)] [*w celu uzdrowienia*] = *imponere manus* *PolAnt*, *Vulg* (4): *RejPos* [203]v, 206v; Potym zás położył ręce ná oczy ięgo/ y począł pátrzyć á nápráwion ięft y widział iásnie wżytko. *BudNT Mar* 8/25; *WujNT Mar* 8/25.

»położyć [*na kim*] rękę« [*na znak przymierza*] (1): Izali porzeżefz fkorę ięgo [*Lewiatana*] nożmi? á tefakiem rybitwiem porábafz głowę ięgo? Położ ná nim rękę twą [*Pone super eum manus tuas*]/ á potym z nim nie wfpominay walki. Oto próżno fię tego nádżiewác/ ábowiem káždy mułi vpálc kto iedno nań weyzry. *BibRadz Iob* 40/27.

»położyć rękę pod biodrę [*czyją*], na boku [*czyim*]« [*na znak przysięgi posłuszeństwa*] = *ponere manum sub femore* *PolAnt* (3:1): Tedy fługá położywłszy rękę pod biodrę Abráhámá páná fwego/ poprzyfiągł mu tę rzec. *BibRadz Gen* 24/9, *Gen* 24/2; *BudBib Gen* 47/29; Gdy Iákob prosił fyná fwe⁸⁰ Iozephá áby wołá ięgo po śmierci ie⁸⁰ wykonał/ rzekł: Day mi rękę á położ iá ná boku ábo fędźwiách moich/ ábyś mi vczynił miłofierdzie y prawdę. *SkarKaz* 386b.

»położyć ręce na [*czyjej*] głowie« [*jako znak uznania przez sędziów kogoś winnym*] (1): A ftánąwłszy w poszrod zboru fáłszywi Sędzyowie/ Położyli fwe niewiernie ręce ná iey głowie. [...] Y poczną fwá rzecż prowadzić: máło pośłuchaycie/ A tey pániey co tu ftoi niecnoty doznaycie. *KochZuz* A4.

»położyć ręce na [*czyje*] oczy« = *zamknąć komuś powieki po śmierci* (1): nieboý fię [*Jakubie*] ále idz do eiptu bo wi^{em} ia cyebye rozmnożę w wielký lud/ á iá tám z ftąpię zftobą y za fie cię ftámtąd wywiodę/ á Iozef położy ręce fwoie na tve otzy *HistJóz* Ev.

»położyć prawą rękę [*na co*]« [*na znak przysięgi*] (1): Weyrzyłz theż ná ręce onych bierzwnowáných ludzi [...] gdy położywłszy práwą rękę fwoię ná krzyżyk/ álbo podniozłzy iá ku gorze/ poprzyfięgawáią wiárę/ pośłufzeńftwo/ ftałość tey beftiey márney/ iuz tám odftąpiwłszy wiáry *RejAp* 115v.

»położyć rękę prawą [*na kim*]« [*ustalając starszeństwo*] [*szyk zmienny*] (3): Iakob położył rękę práwą ná młodzym Effraim á lewą ná ftárlzym Mánáffen/ y błogofłáwił im mowiąc: Boże Pánie moy: [...] Błogofłáw dzyeciom tym *BielKron* 18, 18 [2 r.].

Przen (15) : Rok wżytkorodny wieniec znákomity Nieśie ná głowie twoią káfką wity: A gdzie ty kolwiek ftopę fwá położyłz/ Obfítóść mnożyłz. *KochPs* 93.

położyć na co (1): Iáko ieden świętokracyá godźienby był fkárgi/ Ktoby ná munftug vczony śmiał położyć wárgi: Ná ktorymeś ty więc dziwne wypráwował pieśni *KlonŻal* B2v.

Zwroty: »położyć na ziemi czoło« = *zostać pokonanym* (1): Biłem ie [*nieprzyjaciół*]/ á óni powtác niemogli zgołá/ Y położyli ná ziemi hardé fwe czołá. *KochPs* 25.

bibl. »położyć lice (a. oblicza) sw(oj)e« [w tym: na czym (1)] = postanowić coś, zdecydować; *ponere faciem suam (facies suas) Vulg, PolAnt* (2): Otho ia [...] wytrące wlfyftkiego Iudę. Y wezmę ołtátek Iudy/ kthorzy ná tym położyli oblicza swoie áby weflfi do źiemie Egipftkiey *Leop Ier* 44/12; obrociłfię Cházáel (*marg*) wł. y położył Cházáel lice fwe. (-) iść ná Ieruzalim. *BudBib* 4.Reg 12/17.

»położyć rękę(-ce)« [w tym: nad kim, nad czym (2), na kim (1)] = obdarzyć łaską, wziąć pod swoją opiekę, obronę (o Bogu) [szyk zmienny] (3): *LubPs* ee; Tákże też ty vczyń kázdy vbogi człowiecze/ [...] żadney iney pomocy nie łzukay/ iedno co nárychley do Páná tego/ á próś áby ręce swoie á możność Bołtwá onego swoiego święthego/ co nárychley położył nád głową twoią. *RejPos* 206v, 130.

»na śliskim gruncie położyć nogę« = znaleźć się w trudnej sytuacji, w niebezpieczeństwie (2): Inaczéy tego powiedziéć niemogę/ Ná śliskim gruncie położyli nogę. [...] Bo skoro zágrzmi twa pomłtá nád niemi/ Y pan/ y páńftwo znikną wocemgnięniu *KochPs* 108; *GrochKal* 13.

»położyć [na czym] usta« = wypowiadać się przeciwko czemuś, szydzić z czegoś (1): Kto tedy wedle Bogá głos wypuřcza/ owcą iest pokory y wyznánia: kto záś práwie w brew prawdzie łzkárádzie bluźnierftwami przeciw Bogu wyie: wilkiem iest. Iáko o tákich mowi prorok: [...] Mowili niepráwość ná wyfokości: położyli áż ná niebie vftá fwe. *CzechEp* 37.

a) W opisie gwiazdozbiorów noszących nazwy istot żywych (4) : MIędzy tymi podobien rzéce łmok fye wije: A ogón zatokámi złtád y zowád krije. Gdzie ma głowę Helice/ tám ogón położył *KochPhaen* 3; W Tym plácu/ gdzie rogáty Wól głowę położył/ Máło nižéy pochyły Orion fye złożył. *KochPhaen* 13, 17, 19.

ββ. O cudzej części ciała (5) :

położyć do czego (1): [*Brutus*] rořkazał/ do palu łzyie ich położywřzy/ vciác. *Phil* E2.

położyć na czym (3): wřzytki członki iego [*Lucjana*] z łtáwow wyciágnáwřzy/ na łkorupách oftrych grzbiet iego położyli. *SkarŻyw* 47. Cf *Zwrot*.

Zwrot: »położyć [czyj] rękę« [w tym: na czym (2), nad czyni (1)] = dać komuś we władanie [szyk zmienny] (3): Et ponam in mari manum eius [...]. A położę na morzu rękę iego y na rzeki prawicę iego. (*koment*) Czulfz mocz iego bołtwa rozłzerzy od morza do morza. *WróbŻółt* 88/26; *LubPs* T5; *KochPs* 133.

γγ. Obrócić część ciała w jakimś kierunku; przen (1) :

Zwrot: »położyć oblicze [przeciw komu]« = zwrócić się przeciw komuś, chceć kogoś zniszczyć (1): Teřz kázdy mążz [...]/ ktoryby iadł iákákolwiek krew tedy położę oblicze moie [*dabo facies meas*]/ przeciw duřzy oney iedzącey krew/ y wykorzenię iá łpořzrodku ludu iey. *BudBib* Lev 17/10.

B. Umieścić wewnątrz czegoś lub kogoś; włożyć, wsunąć, schować (132) :

położyć do czego (1): Y położyř do łkrzynie vmowę ktorą dam tobie. *BudBib* Ex 25/16.

położyć w czym (3): Orzeł ná drzewie wyřokim/ Spráwił gniazdo orłętoń łwym: Tudzieř liřzká swoie dzieci/ Położyłá w máley kleci. *BierEz* H3; *BielKron* 35; Księgi práwá Máýdeburřkiego w Skárbie nářzym Krákwłkim położyliřmy *SarnStat* 955.

Zwrot: »w zamknieniu położyć« (1): áby Stárołtowie [...] księgi vrzedu łwego [...] ná Ratuřzu Poznánłkim w zámknieniu położyli [*ut ... in conclavi reponant JanStat* 437] *SarnStat* 541.

*Przen [w tym: w kim, w czym (24)] (29) : Poydzi/ poydzi przeto oblubienitzo moia [...]/ aby chiał polożyć w tobie łtoletz moy/ to iest chwale bez końtza. *OpecŻyw* 185v; Prawdá iž mu [*Adamowi*] pan Bog *Tabernaculum* obiecał/ to iesth/ *femen mulieris*, w ktorymby polozył Bołtwo łwoie? *OrzList* c2; *KochPs* 45.*

położyć w co (1): Iž polożę łłowá łwe w vłtá iego [*proroka*]. *RejPos* 63v.

Zwroty: »[gdzie] polożyć swe kości« [*szyk zmienny*] (2): *RejZwierc* Aaa2; (*nagł*) *Nagrobek* St. Záklice z Czyzowá. (–) TV Stániłław Zákliká polozył łwé kołci *KochFr* 86.

»położvc w sercu [*czyim*], na sercu [*czyim*], serce swe [*do czego*]« = *pomyśleć, zwrócić uwagę, zapamiętać, postanowić, przejąc się; ponere cor, ponere in corde* *PolAnt* [*szyk zmienny*] (4:1:1): Powiedz to [*jaki jestem zraniony*] łzłowiecze dułłi łwé [...]/ niechátz mię w łwym^m łertzu poloży łobie *OpecŻyw* 141; Obłtápcyefz w okrąg Sion [...]/ Polożcye w łercoch wálłych yey mocną obronę *LubPs* Nv; *RejPos* 205v; Lecž vmyłłił Dániel (*marg*) wł: y polozył Dániel. (–) ná łercu łwem žeby łię nie mazał iedłem potráwy krolewłkicy *BudBib* *Dan* 1/8, *Ex* 7/23, *Iob* 22/22.

a) O Bogu: dać, zesłać, tchnąć (17) : bog włzytkyego dobrego pełnołzcz polozył w maryey *PatKaz* III 111; Abowiemci Bog był w Chryłtufie/ iednájac łwiát z łobá/ [...] y polozył w nas opowiadanie ziednánia tego. *Leop* 2.*Cor* 5/19; *BibRadz* 2.*Cor* 5/19; *RejPos* 191 v; *BudBib* *Is* 63/11.

Zwroty: »położyć w sercu [*czyim*]« (1): nie odtápię ná zad od nich ábych im dobrze czynił/ owłzem polożę boiażń moię w łercu ich [*dabo in corde eorum*]/ ižby odemie [!] nie odtępowáli. *BibRadz* *Ier* 32/40.

»położyć łłowa(-o) (*a. wszystkie prawdę*) w ułciech (*a. w ustach*) [*czyich*], w usta [*czyje*]« = *kazać komuś prorokować, przemawiać w swoim imieniu; verba ponere in ore* *PolAnt* [*szyk zmienny*] (10:1): Tákze y włłsem žydom [...] obyecał proroká zbudzić z ichže bráci/ á w vłtách yego łłowo łwoye polożyć *KromRozm* II i3; *LubPs* Y; Duch moy który iest w tobie/ y łłowá moie ktorem polozył w vłciech twych/ nie odtápią od vłt twych *BibRadz* *Is* 59/21; A iákož tu nie łłuchác łłow iego/ á zwłáłzcžá błogolłáwionego Siná iego/ w ktorego on vłtá [...] polozył łłowá łwoie *RejPos* 63v, 63v, 64, 180 [2 r.], 188v, 294, 336.

a. Złóżyć w grobie, pogrzebać, pochować [gdzie] (51) : *OpecŻyw* 165, 165v [2 r.]; *MurzNT* *Ioann* 20/13, 15; Frániłzkowie przyłzli do Kráková z Prági/ przewiedzeni przez Pudiká/ ktorým kołciół záložyl/ y tám łie dał polożyć w Krakowie. *BielKron* 364; *RejPos* Ooov; *BudNT* *Mar* 16/6, *Ioann* 19/42, 20/2; Pothym Sára máiac lat łto dwádziełciá y siedm/ vmárlá/ y pogrzebł iá w kupioney iáłkini Hebron/ gdzie tełz łam polożyć łię kazał. *SkarŻyw* 286, 528; Podžćie/ miełce ogládaycie. Gdžie go było polożono Kiedy go z krzyžá zložono. *MWilkHist* Hv, H, H2v, H3, H3v, H4; *LatHar* 715, 737; *WujNT* *Mar* 16/6, *Ioann* 11/34, 19/42, 20/2, 13, 15.

Zwroty: »położyć ciało [*czyje*], trupa [*czyjego*]« = *ponere corpus* *PolAnt*, *Vulg*; *ponere cadaver* *PolAnt* [*szyk zmienny*] (10:1): *MurzNT* *Ioann* 20/12; *BibRadz* *Matth* 27/60; Potým dáli mu vcžyniç grob kołztowny [...]/ á w nim polożyli ciáło iego z wielką poczełnołciá *HistRzym* 126v; *BudBib* 3.*Reg* 13/30; *BudNT* *Luc* 24/45; *LatHar* 523, 702, 727; A Ioseph wzięwłzy ciáło [*Jezusa*]/ vwinał ie w czyłte przełciérádło: y polozył ie w nowym grobie łwoim *WujNT* *Matth* 27/60, *Mar* 6/29, *Luc* 23/53.

»położyć w grobie« = *ponere in monumento PolAnt, Vulg; ponere in sepulchro, sepelire PolAnt* [szyk zmienny] (18): *BibRadz Matth 27/60; BielKron 465; HistRzym 126v*; zátym mu on íprawił pogrzeb wczćiwiy/ tákże telz y Annie gdy vmárłá/ położywfy iá w grobie ípołu z oycem. *BudBib Tob 14/13, 3.Reg 13/30; BudNT Luc 23/53*; Y nálezli vmárłá/ íkoro dzień/ y w grobie iá Eufrázyey położyły. *SkarŻyw 227, 253*; dał zaráz piáci Brátow młodźyich zámordowác/ y położono ich wfyłtkich piáci rzędem w wyniołto ozdobnych Złotogłowem przykrytych grobach *StryjKron 777; LatHar 523, 702, 714, 727 [2 r.]; WujNT Matth 27/60, Mar 6/29, 15/46, Luc 23/53*.

»położyć kości [czyje]« = *ponere ossa Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (3): Gdyć vmrę pochowaycie mię w grobie w ktorym mąż Boży leży: wedle kości iego położyte kości moie. *Leop 3.Reg 13/31; BielKron 83; BudBib 3.Reg 13/31*.

Przen (2) :

Zwrot: »w grob [kogo], w grobie kości [czyje] położyć« = uśmieć, spowodować czyjś śmierć (1:1): Ták Kxiążę Alexándrá ná młodość niedbáiąc. Z swiátá niezczelna Párká/ tego obáliłá/ Y w ciemnym grobie kości iego położyłá. *KołakCath B2; IEdenze íam był Polycrates frogi/ Íák k niemu przyłzłá niewiedziálá drogi. Sroga Fortuná ták go piástowálá/ Aż go y włálce w grob położyć dáłá. CzahTr Bv.*

b. *Zagłębić, zanurzyć w czymś; przen [w czym] (1) :* Dobrze mężowi gdy niešie iárzmo w młodości fwoiey. Siędzie íam/ á milczec będzie/ bo poniešie ná íobie. Położy w prochu wftá íwe *BudBib Thren 3/29*.

c. *Umieścić, zamieścić, zawrzeć w tekście (mówionym lub pisanym) [w tym: gdzie (32)] (46) :* *FalZioł II 15a; SeklKat V4; GroicPorz n3v; IEłlizeby íie w Herbyech/ gdzye co pochybiło/ Albo miálto twoiego/ iny położyło/ Nie miey zá złe RejZwierz 93; BibRadz I 66b marg; BielKron 449v; SarnUzn F; zebrałem téz z nich [ksiąg] wízelkié lékárftwá wefpól: á ták które głowie przynależály/ zgrómádziwfy w kupę naprzódem położył *SienLek a4v, 196, SienLekAndr a3; GórnDworz Kk8; Gdzye téz y íam [św. Jakub] písząc pirwfy líft íwoy/ położył datę z Bábilonu/ á nie z Rzymu. RejPos 302, 252; Bárzo téz przyštoynie w tym Przykazaniu słowo wczćiwóści położono/ á nie miłóści álbo boiázni [...]. Bo kto miłuíe/ niezawždy słucha y w wczćiwóści ma *KuczKat 304; To téz wiedz czytelniku zem miał wolá wtem Teftámencie nowem pewne a gruntowne pímo ósobno/ á podeyrzáne ósobno położyć *BudNT przedm d3; Owo cię téz niech nie obrazá áni trwoży/ zem po Marku położył Ewánielium Iohana ś. á po nim dopiro Lukáfzá. BudNT przedm d3, przedm d3, k. Kk3; SkarŻyw 257; StryjKron 245; CzechEp 226 [2 r.], 343; NiemObr 122; ReszPrz 28; GórnRozm G [4 r.]; Ktore [Pozdrowienie Anielskie] w ták wielkíey cenie ítárożytni Kościołá powszechnego Doktorowie mieli/ że ie z Ewángelíey ś. wyięte/ y w Liturgíey ábo Mízey íwey/ S. ían Chryzóstom cáło położył. LatHar 8, 6, 24 marg, 184, 492, 493, 514, 572; Ale áby íię rzecz nie trudniłá, położyłem według textu Graeckiego gołe imioná przodkow Páná Iefułowych. WujNT 203 marg, przedm 26, 5. 417; JanNKar H3v; CHcemy/ áby zá zwyczaj byío chowano: żeby w pozwie ziemłkim byío dofyc położyć z nászégo Tytułu Królewłkiégo/ té słowá: Zygmunt z łálki Božéy Król Polłki/ rć. á niewięcéy. SarnStat 823, 751, 757.****

położyć komu (2): FalZioł [‡]; Te síedm ípofobow rozmyśłania/ ábyś ínádniey odpráwił/ otóc zaráz położá modlitwy/ po wielkíey części teraz podáney náuce słuzące. *LatHar 264*.

II. W znaczeniu umysłowym: o różnych formach ustosunkowania się do treści; ponere Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz; proponere Vulg; inserere Mącz; adicere, exponere Modrz [w tym: kogo (17), co (325)] (346) :

1. *Podać do wiadomości, przedstawić, poinformować, powiedzieć, napisać, oznajmić, wyrazić coś [w tym: gdzie (47)] (100) :* BierEz O3; RejPs 142v; bo yákom pirwey położył/ siá ich ná they rzeczy było/ ktorzy dzyerżeli o tem/ áby Alexánder myał być bękartem. GliczKsiąż B8v, I2, M4; Leop Iob 38/33; BibRadz *4v; ná którym [zjeżdzie] Władziśław Loktek żálobliwą íkárgę położył przeciw Miśtrzowi Prufkiemu o wyrzucenie íwego Stárofty BielKron 369v, 401; GrzegRóżn Lv; NA ípánie drugie lékárftwá/ píálíímy tám gdzie íye o ízaleńftwie mowiło/ á wízákoż y tu niektóre położymy potrzebne SienLek 56; RejAp 96v [2 r.], 116v, 135, 168; GórnDworz E2, Kk3; RejPos 39v, 160, 183; RejPosWiecz² 92v; GrzegŚm 7; RejZwierc 141v [2 r.]; CzechRozm 125v, 139v, 170v; SkarŻyw 76, 445; zdála mi íe rzecz być potrzebna/ ná tym pierwfzym początku Kroniki Rufkiew/ óobliwie liniá narodow Sławańkich Rufkich porządńá genealogiá [...] położyć. StryjKron 86; Tegoż Roku 1503. nie wtorego iáko Látopiśzec położył/ przyśzli Poślowie od Kniáziá Moskiewkiego do Krolá Alexandrá StryjKron 687, 437; CzechEp 298, 347; LatHar 514; SarnStat 751 [2 r.], 1262.

położyć komu (11): CHwálebne dzyęk czynienie w tym Píálmie Prorok íwięty położył wiernym Páńłkim LubPs H4. Cf Zwroty.

położyć co gdzie [= że coś jest gdzie] (1): Pierwfzå część [włoskiej ziemi] położył [historyk opisujący ten kraj] w Ligurię BielKron 276.

położyć za co (1): Zå przyśzłå [sprawę Jezusa Salomon] położył Sąd Páńłki/ ná który íamże zbáwiciel náíz każe íię częłto nam ogládać. LatHar 200.

położyć o czym (3): W wtorey [części] położyłem o roznołci Sądow Mieyłkich GroicPorz C; SienLek 37v; ModrzBaz 83v.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: to (3); że (2), zaimek pytajny (2)] (4): to teraz ták połoźwá/ y ná tym przełtańwá/ że w tey Przyśiedze iáwnie ty rzeczy íå wyrażone OrzRozm F; NA íkończeniu tych Kíyąg ółtátnich/ krotko połoźę/ iáko íye w kthorå Czwierć Roku ma człowiek rzádzić. SienLek 41; GórnDworz Gg8; Połoźę y to że ítánie ná Seym/ da gárdło/ y czći go odládzå GórnRozm Cv.

Ze zdaniem dopełnieniowym nawiązującym do dopełnienia bliższego w zdaniu nadrzędnym (2): íż też tu Duch íwięty óobno położył miáłtá pogáńłkie íż theż máią vpáść y máią być rozerwáne RejAp 139, 142v.

Zwrot: »położyć przed oczy« [w tym: czyje (7), komu (10)] = przedstawić, pokazać, podać do wiadomości; uzmysłwić; przekonać o czymś; proponere in conspectu Vulg; ob oculos ponere Mącz [szyk zmienny] (16): RejPs 75v; A ták ten íwięty Krol práwie nam tu przed oczy náíz położył iáko cel/ tego błogóśłáwionego mężá Pána á zbáwicielá náłzego LubPs B, M3v marg; Leop Deut 30/1; Mącz 256a, 288b; íżći tu Pan przed oczy tve położył híłtoriá o ílepym á nędznym żebraku/ ábyś íe vczył/ co tho íełt miłóśierdzie RejPos 69; ínáđzby też y wízytko píśmo przed oczy náíz położył/ á gdy nie będą oczyńcione oczy náíz przez íáłkę Pána Boga náłzego/ nic widzieć/ áni zrozumieć nie możemy. RejPos 129, 61v, 112v, 116, 120, 350v; GrzegŚm 59 [2 r.]; ModrzBazBud π5.

Szereg: »położyć i napisać« (1): ORdynek Woýfká álbo Legiey rozmáithy miewáli ná on čás Rzymiánie. Iedná ná czterzy gránie/ którą tu położę y nápiłzę. *BielSpr* 13v.

a. *Przytoczyć, zacytować, zreferować, powołać się na coś; usurpare* *Modrz* (24) : *OrzQuin* T4v; *RejPos* 42v; *ModrzBaz* 2v; O Rzymńkim Biskupie trzymał/ iłz iest łędzią wżytkich ná świećie Biskupow [...]. Iákołz fię dáło znać w żywoćie, y z listu tego który Nicephor Greczyn w fwey Hiftoryey położył. *SkarŻyw* 93; Przetoż tu po Ringolcie Algimuntowicu wielkim Xiędzu Litewńkim [...] musimy położyć Kronikę Prufką łtároświecką/ którą nápił náiiáki Káplán Niemiec Zakonu Krzyżáckiego w Prufiech *StryjKron* 288; *CzechEp* 337, 415, 418; Stąd/ iákich dowodow y wywodow X.K. vżywał/ z przypominánia árgumentów iego (ktorem wyłzney położył) káždy obaczyć może. *NiemObr* 37, 30, 115; *SarnStat* 708, 1224.

położyć u kogo (1): Nie potrzebá w tym wátpić/ iż ty ich kácerłtwá [...] z bełtyámi nas zrownáć chcá [...]. Iáko Apóstoł mowi. y v Mędrćá łłowá tákich położono. *SkarKaz* 384a.

położyć z kogo (2): Y tám onę Hiftoryá powiáda/ którą S. Ambroży z niego w iednym kazániu łwoim położył. *SkarJedn* 88; *StryjKron* 180.

Zwroty: »słowa położyć« [*w tym: czyje* (5)] [*szyk zmienny*] (7): *WujJud* 193v; *CzechRozm* 126v; *SkarŻyw* 131; Ale fię godzi łłowá I.M. o tym położyć/ ktore łá ty. [...] *CzechEp* 337, 75, 198; *SkarKaz* 384a.

»słowo od słowa położyć« (1): która [*pieśń Bogarodzica*] iłz ma w krotkości mądre/ práwowieerne kátholickie wyznánie: áby iey łtárożytność [...] niezginęła: słowo iá od słowá [...] położe [!]. *SkarŻyw* 357.

»sprawę położyć« (1): Zá tym iuż o władzy y zwirzchnoći Kościelnych łług krotką łpráwę położymy. *WujJudConf* 151.

Szereg: »nie położyć ani ukazać« (1): tedy to nie iest áni [...] było we mnie [...]: żebym też ia Iezufá Chriřtułá [...] miał kiedy czynić miełzáncem/ [...] iáko mi to [*ksiądz Powodowski*] zádáie [...] łłow żadnych moich włáfnych práwdziwych nie położywłzy/ áni vkazáwłzy. *CzechEp* 75.

b. *Wymienić, wyliczyć, wyszczególnić, wyróżnić* (7) : KOralow dwoiaki ielth rodzay, czirwony y biały. Auicenna położył iego rodzay, trzeci czany [!] *FalZioł* IV 51d; *RejAp* 180; Ia naprzod mułzę fię záprzec łiedmi Sákrámentow/ á czáłowi kwoli troie tylko położyć/ Chrzełt/ Pokutę/ Chleb *ReszPrz* 56.

Zwroty: »na [którym] miejscu położyć« (2): To znać iż fię nie na lidzbie [!] áni porzádek w liczeniu/ ále ná dołtoyność Piotrá S. y przodkowánie nád inne [*ewangeliści*] ogláđáli/ gdy ná pir[w]łzym mieýłcu Piotrá S. położyli [*pisząc: Pierwszy Piotr*]. *SkarJedn* 76; *NiemObr* 67.

»na [którym] stopniu położyć« = *wymienić na którymś z kolei miejscu* (1): y ták łobie tułzę/ iż mam coś pewnieýłzego práciw tobie/ z tymi łámemi ktorzy łie o bytność tylko łyná Bożego záłtáwiáią [...]: o tych mowię ktorełmy ná trzećim łtopniu położyli. *CzechRozm* 21v.

Szereg: »położyć i mianować« (1): á o tey wtorey widziáney głowie/ żadne^{go} łłowká nigđziey. Ktora gdyby byłá ták potrzebna [...] wprzod iá był [*św. Paweł*] miał położyć/ y miánowác. *NiemObr* 43.

2. *Zastosować, użyć, posłużyć się w celu dokonania jakiejś operacji myślowej* (60) :

a. *Przedłożyć, pokazać, przytoczyć w celu zastanowienia się, porównania, wyboru, przekonania o czymś; zaproponować, udowodnić, przekonać* (23) : *OpecŻyw* 180; Aczem ya nye tylko tę yedną przyczynę położył/ czemu á dla czego themi czáły/ lepyey fнадź ożenić lie niż káplanem oštáć. *GliczKsiąż* O7v; Tu też położę owo vpominánie/ ná kftált porády. Iáko Cháleczki w Lithwie Stárosthá Cyrkáłki [...] powiedział *GórnDworz* R8v; *BudNT przedm* c3; Iam tu wyznánie y náukę około tego Doktorow S. Greckich ná wietfze pohánbienie tych próżnych mow/ położyć vmyślił. *SkarJedn* 278; A máiąc około tegołz miłóšierdzia y iáłmużny/ drugie [*przykłady*] z innych tákże zacnych Doktorow [...] położyć ie chcę. *SkarŻyw* 100, 52; *CzechEp* 419; *WujNT* 123; O czyni pełno iest wyrokow w piśmie ś. iuz też przedtym przywodzonych. Iednák ielzczę niektore czelnieyfze położę. *PowodPr* 29; *SkarKaz* 158b.

położyć miasto czego [= *jako co*] (1): O ślubach ktore fię Pánu Bogu [...] czynią/ pokázuię pięknym podobieńftwem/ ktore [!] miáłto obroku położę *SkarŻyw* 337.

położyć kogo [= *autora*] (1): Tylko tu położę ielzczę tego Senekę/ co o tym piŕze w te fłowá: [...] *WerGość* 238.

położyć za co (2): [*św. Anzelm*] Wiele ma tákich pięknych á duchownych rzeczy w tych kxiąfzkách/ de similitudinibus [...]. Támże to iest/ co tefz zá obrok położyć chcę. *SkarŻyw* 338, 306.

Zwroty: »położyć oczom [*czyim*]« [*szyk zmienny*] (2): *LubPs* O4v; A też ie [*lud izraelski*] Pan odrzucił od oblicza fwego/ Położył ie ná przykład tu oczom káżdego: Byłmy fię też ftrzegli złości *ArtKanc* K6.

»położyć przykład, [*kogo*] na przykład« [*szyk zmienny*] (3:2): miłóciwy pán Iezus przeciw kfiążetom ij licemierniko^m frogo kázál/ ij polozył ftrałfliwy przykład o winarzoch/ ktorzy flugi pana fwego pobili *OpecŻyw* [61], 53v; Nye rácz wždy ich [*moich przeciwników*] zábiyáć do końcá moy Pánye/ [...] Lecz ye rołprofz mocá twá á rácz ye potrhożyć/ Ná przykład oczom ludzkyem rácz ye tu położyć. *LubPs* O4v; *RejPos* 247; *ArtKanc* K6.

»świadectwo położyć« = *testimonia exponere* *Modrz* (3): Oczem [*rodzajach mężobójstwa*] izem bárzo wiele świadectw w orácyách położył/ przeto teraz niech będzie dofyć trochę dotknáć z piłmá świętego *ModrzBaz* 78v; *CzechEp* 113, 129.

b. *Wyznaczyć, ustanowić, ustalić, określić; constituere, convocare* *Mqcz* (36) : Napyerwey yego krolyewska myłócz raczil polozycz popis wzythkim sluzebnym *MetrKor* 38/285; *Leop Is* 42/4, *Ier* 33/25; *BielKron* 205v; *Mqcz* 413a [2 r.]; że [*Apostołowie*] byli połtowie y Biłkupi: które Chryftus Pan ich położył/ áby budowáli Kościól iego *BiałKat* 36, 58v; Gdzieś był gdym zákládał ziemię [...] Kto położył miárę iey *BudBib Iob* 38/5.

Zwroty: »jako drogo położyć na frymarku« = *wyznaczyć czemuś cenę* (1): drugi ma fzafran 1. lib. gotowych 3. zło. kołz. á chce mieć gotowych pienedzy 1/5. Iest pythanie iako drogo 1. lib. ma położyć na frimarku/ tak izby na 100. zło. 5. zło. zyłkał. *KłosAlg* G3v.

»położyć granice, miedzę« = *wyznaczyć, wytyczyć granice; też: oznakować w terenie; ponere terminos* *Vulg* [*szyk zmienny*] (3:1): miely czy panowie waschi welpolek znaschim Sandziakiem zgodzywfchi fíie wedlug fprawyedlywej rzeczi granycze polozicz. *LibLeg* 11/86, 10/61v; *Leop Ex* 19/23; *BielKron* 345.

»w [czyjej] mocy, w władzy(-ej), w woli, pod swe zdanie położyć« = *poddać, uzależnić; ponere in sua potestate Vulg, PolAnt [szyk zmienny] (2:2:1:1):* Y kto cie to k temu przywiold/ ijes położył myto twéy kupié w woli kupujących? *OpecŻyw 83v; Ale* gdyż nie w nafzey moci łzczęście położono Muřim przyać z dobrą wolą czo przynieřie ono *HistJóz 17v; BibRadz Act 1/7; CzechRozm 20; Bořtwo iřz gwoli łobie ten řwiąt pořtáwił/ Przeto teřz pod řwe zdánie wřzyřtko położył. KolakCath B4; WujNT Act 1/7.*

»sjem położyć« [w tym: *gdzie (8), na kiedy (4)*] = *convocare comitia Mącz [szyk zmienny] (12): ConPiotr 30; Cefarz zářię Syem zložył w Spirze [...]/ á ieřliby mor przekáři/ tedy gdzie Ferdynánd Krol położy/ áby řie tám ziecháli BielKron 218; Potym Cefarz pořłał řwego Legatá ná ten Syem do Wormácyey/ ále gdy tám nalepiey poczęłi mowić/ pořłał zářię Cefarz/ áby to odložyli do przyřřłego Seymu/ kthory położył w Rátyzbonie. BielKron 218v; Látá 1547. Zygmunt Krol Polřki Syem wálny w Piotrkowie [...] ná S. Marćin położył BielKron 424v, 170, 206v, 210v; Mącz 61b 88b, 504d; Ziechawřzy gdzie ná mieyřce/ Wálny Syem położyć/ A řlurzne Condycye w Artykuły włozýć. BielSjem 9, 17.*

»stolec [gdzie] położyć« (1): [książę Igor] Stolec řwoy położył w Pereářłáwiu/ á do mátki wřkażał/ thuć moje namillře mieřzkánie *BielKron 427v.*

»położyć zakon, za ustawę« = *ponere legem a. in statutum PolAnt [szyk zmienny] (1:1):* Y położył to Iozef zá vřtáwę ářz do dniá tego ná ziemię Micraimřká áby Faraonowi piąta częć (byłá) oprócz ziemié ofárownikow *BudBib Gen 47/26, Ps 77/4.*

Szereg: »zmowić albo położyć« (1): *Constituere disceptationem, Zmowić álbo położyć czás ku rozbieránriu rzeczy áżeby řie řrżodek moęł náleć á roznicá skończić. Mącz 413a.*

c. *Użyć w działaniu matematycznym; tu: pomnożyć (1) :* Przetóř/ kiedy řiedřń řeth y dwáđřiećiá położyřz óřmnařcie kroć/ nayđřieřz wřzyřtkiego dwánařcie tyřięcy đźwieięć řeth y řzećđźieřiá *GrzepGeom Mv.*

3. *Przedstawić jakąř osobę, rzecz, fakt jako przedmiot swojego lub czyjegoř ořádu, wyboru, wyrazić řqd, zdanie, twierdzenie o czymř, uwařać za coř, ocenić, potraktować jakoř (186) :* *NiemObr 74; LatHar 203; iř iáko řie dowię Młóđřieniec ten/ [...] Bęđřie řie on w tym kochał/ á miedzy řwoimi/ Od řczęćřia to położy/ dáry przednieyřřemi/ Ze go páni miłuię *GosřCast 49.**

położyć za co (6): OGień w domu zá rořkolřz/ teřz położyć može/ Iákoř y řam rozeřnařz/ gdyć řimno niebože. *RejZwierz 135; GórnDworz Z8v; Ty dowody położym zá grunt wřzyřtkiego vřkazánia nářřey wiáry w téy tho řpráwie. BiařKat 318v; RejZwierc 138v; położywřzy to zá rzecz niewářpliwą/ że řiemiá ieřt iáko mátká á fundáment/ y początek rzeczy tych/ które nam do rąk przychodzą *Oczko 4v. Cf cum A cum inf „być”.**

położyć kim (2): A theřz thu Pan tákie ná ořtátku położył omyłáčřmi á mářáčřmi ludřkimi. *RejAp 180v. Cf cum A cum inf „być”.*

położyć miedzy czym (1): Co/ że rzeczy řá głębokié/ á nářz rozum miářki/ nie bárzo go iémi trařmy/ iedno tę przedćię miedzy đźiwneři połóřmy. *Oczko 9v.*

położyć w czym (1): Krotkieř řłowá wymowil/ áleř w nich dwie rzeczy bárzo grube/ á wiernym chwalcom Bořym nie przyřřtoyne położył *CzechRozm 220.*

cum A cum inf „być” [w tym: za co (1), kim (1)] (2): OrzQuin E2v; którego [Paracelsusa] dowcip [...] za początek rzeczy nie máterya/ kítałt/ á odmiánę/ ále fól/ żywé śrębro/ á śiárkę być położył Oczko 6.

cum A dupl (1): dobry vczynek wśytki dufzne wnątrznóści chłodzi. Przetoż owoc duchowny Apoštoł położył: wefele. SkarKaz 351a.

Ze zdaniem dopełnieniowym (2): A czom tu położył iż ten M. był dobry człowiek to słowo nie tylko iest mnie łamego/ ale iesth żywych ludzi barzo wiele ktorzy świątośc iego żywota wyfoce wychwalaiał WróbŻółtGlab A4; GliczKsiąż M6.

Zwrot: »położyć pospołu« = wyrazić sąd o całości, podsumować (1): (nagł) Epáminundás Tebáńki. (-) GDy się przeciw Tebanom póstronni broili/ Ludzie mu rozmaite wrośzki przynóšili. Iedny złe powiedáli/ fortunne też drugie/ Położył ie pospołu/ czyniac słowá dłuęie. Iedi cnotę s stałóciá mocnie záchowacie/ Pewnie że ty zá sobá dobre wrośzki macie. RejZwierz 34.

a. *Użyć w tekście określonej litery, wyrazu, fragmentu (14) :* BielKron Mmmm6; Iest tákowych omyłek barzo wiele/ ták iż nigdybym temu nie wierzył/ żeby ták oni ludzie vczeni mieli się mylić [...]. Indzie nie włáfnie/ indzie nie krzeczy/ [...] Indzie wątpliwie położyli/ iako w Rozdziale 30. w wirszu 20. BudBib c3; vczynię łády w Alekfándrij. (marg) Zachar. 13. wł. w Nou/ ale dla śnádnieyźzego wymowienia wołałem położyć Greckie imię tego miafta [...]. (-) BudBib Ez 30/14; CzechEp 266; LatHar 686 marg.

położyć miasto czego (9): Bo co by tu niektorzy miafto i/ położyli y/ tedy więdzmy że /y/ infzy má dźwięk niź i/ MurzOrt B2; Słowo Greckie miafto tego cochmy my położyli chwalcá/ znaczy dozorcę abo wytrykuźá kościelnego. BibRadz II 77b marg, *5v, I 161a marg; LatHar 167 marg, 334 marg, 700 marg; Bo *Principes sacerdotum, summi sacerdotes, pontifices, y summi pontifices*, áby kto nie mniemał żeby różni byli: ponieważ miafto tych czterzech iedno słowo w Graeckim wśędy położono/ ktore iest ἀρχιερεῖς WujNT przedm 22, s. 403.

położyć czym [= co] (1): Strzeż się y przekłádu Beziniego/ Brzelkiego y Czechowicowego/ ktorzy miafto Przeyzrzenia Bożego położyli/ Opátrznóściá Bożá WujNT 403.

b. *Zaliczyć do czegoś lub kogoś, potraktować na równi, zrównać (9) :* Powiedáia żelmy ich excomunicowáli/ gdyż oni łami się excomunicowáli. Bo nas *in extremo haereticorum* położyli SarnUzn G7v.

położyć między czym (2): A Retorika tedy trzecia iest między rośtropnymi á rozumnymi naukami/ [...] ktoramełmy też trzeciá położyli między napierwśzymi Ciuilitatis częściami. KwiatKsiąż Iv; Mącz 388b.

położyć z kim (1): Tákeś go [człowieka] vczcíł/ y przyochędożył/ Ześ go z Anyoły téłko niepołożył KochPs 11.

Zwroty: »na czele [czego] położyć« (1): Niech ięzyk moy przyśchnie do wśt moich: iefli pomnieć ná cię nie będę/ á iefli cię ná czele wśytkich poćiech moich nie położę. SkarKazSej 665b.

»w poczet swój (a. [kogo]) położyć« (3): Azaż to nie on śtáry błáđ pogáńłki Rzymłki kogo chćieć po śmierći w poczet Bogow/ á tu w poczet świętych położyć CzechEp 80, 74, 338.

»położyć równo [z czym]« (1): Niechciał nas Bóg położyć równo zbestyjami/ Dał nam rozum/ dał mowę/ a nikomu z nami. *KochPieś* 51.

Szereg: »położyć albo wsadzić« (1): Quod admirandis suis inseruit, Co miedzi dziwy lwemi położył albo władził. *Mqcz* 388b.

c. *Przypisać coś komuś lub czemuś, widzieć w kimś lub w czymś przyczynę, źródło czegoś* [w tym: w kim, w czym (15)] (16) : *PatKaz II* 35, 48; Si non proposuero tui Hierusalem, in principio leticiae meae. Ieftlibych nie położył miała Ierusalem/ na początku wesela mego. *WróbŻolt* 136/6; *RejPs* 106v; Drudzy do Gośpodárstwá wżytkę myśl fklónili/ A w pieniądżách nawyższé dobro położyli. *KochZg* A3v; Ciesz sie też onym błogofławionym Synem iego/ ktorego on był tak vmiłował/ iż to sam zeznawał/ że w nim był położył wżytki rofkołzy swoie *RejPos* 46v, 63; *KochPs* 126, 156; *SkarŻyw* A2, 501; kto się rofkołzy rozmiłue/ y w niey błogofławieństwo swe położy/ kiedy rozumie żeby ią posiadał/ a był iey Pánem/ tedy się opák ftawa *GórnRozm* B3; *SkarKazSej* 669a. [Cf też **IV.** »opiekę [w kim] położyć«.]

a. *Oprzec na czymś swoje poglądy, postępowanie* (3) : aby [Pan] [...] w niwecz potarł ich krnąbrne a vporne mnimanie/ ktore oni w swoich wymyślech położyli *LubPs* bb6v marg; *RejPos* 260v; Zás nie dobrze a porządnie niemoże uczynić ten/ ktory máiac władzą/ nie wżytkę by swoię chęć/ ftaranie [...] w náuce y w mądrości położył. *ModrzBaz* 46v.

d. *Przyjąć za źródło albo przedmiot swoich pozytywnych uczuć, oczekiwań; w zwrotach* [w tym: w kim, w czym (116), o kim, o czym (3) (tylko w: »położyć wiarę«)] (119) :

»położyć nadzieję« [szyk zmienny] (95): położyłem wtobie wśytkę nadzieię swoię y teiem iest nadzieie iż ty spiffesz wfercu moiem tak iż snądnie będę rozumiał wśytki sprawy twoie. *RejPs* 107v, 16, 23, 29, 30, 43v (17); *SeklKat* A2v; *MurzHist* C2; iż oni nádzyeye swe położyli w koniech/ w wozyech/ w zbroiach swoich. A mychmy włanie swe vmocnili w świętym imieniu Pánfkim. *LubPs* E3v, Rv, Z6v, aa; *RejAp* AA6, 6v, 90; Iż nic pewnieyżzego ani zákon ani vczynki/ iedno to/ gdi kto pozna práwie Pána swoiego/ a wśytkę swą nadzieię [!] położy w zbawicyelu swoim. *RejPos* 55 marg; A tu dopirko gdy tak dufać będziez/ a położyłz wśythkę nadzieię swoię w Pánu swoim/ weźmiesz ná się mocną tarcz/ a dałz práwie policzek czártowi sprofnemu *RejPos* 71v, *ktv*, 4, 13v, 14 [2 r.], 24 (54); *RejZwierc* 265; *BudBib* 2.Mach 7/20; *CzechRozm* 227; *KochPs* 4, 35, 59; *SkarŻyw* 460; *KochJez* B2v; *GrochKal* 6; *OrzJan* 66; *LatHar* 574; *WujNT* 727 marg; Nie pátrzciefz ná ich [Turków] wielkość ni ármatę wielką/ W ktory on z poślufzeństwem położył swą wśelką. Nadzieię/ a my ią zás w Bogu pokładaymy *CzahTr* F4, C2v, F4v.

»położyć ufanie (a. dufanie, a. ufność)« = *confidere, fiduciam habere PolAnt* [szyk zmienny] (16): *RejPs* 35v, 49v; Lecż ty ktoryżkolwyek małz nádzyeyę w Pánye/ Połozże w nim zawżdy mocne swe wfánye/ A on cyebye ná wśfem tak zachowác raczy *LubPs* Ov, D4v, O6v, R2, R2v marg, Z5v; *BibRadz Eccli* 2/10, 2.Mach 8/18; iuz sie tak rozmiłuy Pána swoiego/ iuz wśytkę swą nadzieię/ wśytko swoye dufanie połoz w nim *RejPos* 130, 30v; Bądźcie ftali/ którzyście w pánu położyli Vfność swoię/ a fercá wálze on pośili. *KochPs* 43, 34, 198; *SkarKaz* 350b.

»położyć wiarę« [szyk zmienny] (16): *RejKup* k6v; *LubPs* Z5v; A gdy w nim położymy mocną wiarę a nadzieię nászę/ pewnieć nam poda miłościwą rękę swoię *RejPos* 173; Gdyż pewnie wiesz iż

położywłszy mocną wiarę swoię o nim y o miłofierdzyu iego/ możefz łobie wżytko zyednać *RejPos* 237, 4, 33, 116v, 119, [154] (14).

e. *Założyć istnienie czegoś, być pewnym co do czegoś (1)* : Do obrony przeciwko gwałtownemu káždemu nieprzyjacielowi (położywłszy w przod błogofławieńftwo/ łádkę y obronę miłego Páná Bogá) trzech rzeczy/ iáko ia rozumiem/ potrzebá. *VotSzl* B4v.

III. *Uczynić, sprawić, spowodować coś, dokonać czegoś; ponere Vulg, PolAnt; dare PolAnt [tylko w tekstach Biblii i na Biblii wzorowanych]; (76)* :

położyć co (11): Ten Pan położywłszy ciemność vkazał śwá dziwná moc *LubPs* X6; *BibRadz Eccli* 17/4; Salomon/ iáł sie zbytecznego gámráctwá/ zwłázczá z niewiáftámi pogánfkimi [...] / y położył zmázę y odłzczepieńftwo w narodzye swoim *BielKron* 78v; *BiałKat* 31. *Cf Zwroty*.

Zwroty: »położyć duszę [czyjá] ku żywotowi« = *zachować kogoś przy życiu (1)*: Błogofławcie Narodowie Bogá náffego/ á vczyńcie ze [!] będzie słyftán głos chwały iego. Ktory położył duftę moię ku żywothowi [*qui posuit animam meam ad vitam*] *Leop Ps* 65/9.

»położyć nieprzyjáźń, nienawiść [miedzy kim a (i) (miedzy) kim]« = *inimicitiam ponere PolAnt [szyk zmienny] (3:1)*: *BibRadz Gen* 3/15; oto piímo mowi/ że Pan Bog położył miedzy Wężem á Niewiáftá/ y miedzy plemieniem wężowym á plemieniem niewieścím nienawiść *OrzRozm* G3v; *BielKron* 2; *RejPos* 101v.

»owoc położyć sobie« = *wydać, urodzić owoce; przén (1)*: WInne drzewo tńcże Izráel/ owoc (áza) położy łobie [*fructum ponet sibi*]? wedle mnoftwá owocow śwych námnożył ołtarzow *BudBib Os* 10/1.

»położyć [przeciw komu] złe za dobre« = *odpłacić złem za dobro (1)*: Miáfto thego co by mię miłowáli/ vwłaczáli mi/ iá lepak profílem (zá nimi). Ipołożyli przeciw mnie złe zá dobre [*posuerunt adversum me mala pro bonis*]: á nienawiść zá vmiłowanie moié. *Leop Ps* 108/5.

»położyć znamiona« = *uczynić cuda (1)*: Gdyż położył w Egipcyé známyoná sve dziwy/ Y ná polu Tányeyfkyem yáko Bog prawdziwy/ Ony wślytki rzeki ich ták im w krew przemyenił *LubPs* S.

a. *Uczynić kogoś lub coś kimś, czymś, jakimś; zamienić, zmienić w coś (53)* :

położyć kogo, co jako(by) co (10): *WróbŻółt* cc7v; gdy położy wślytki kámienie ołtarzowe iáko kámienie pothłuczone ná proch/ nie będą ftħac gaie bałwánfkie áni boźnice. *Leop Is* 27/9, *Is* 41/15, 49/2 [2 r.], *Bar* 2/26, *Am* 8/10; położę nafienie twoie iáko piásek morfki/ ktorego nie lza zliczyć prze mnoftwo. *BudBib Gen* 32/12, *Is* 14/17, 50/7.

położyć kogo jakiego (1): Et ego primogenitum ponam illum: excelsum prae regibus terrae. A ia położę iego pirworodnego wyśfzego nad wżytki krole śwíata tegc *WróbŻółt* 88/28.

położyć co na co (1): Terram fructiferam in falfuginem: a malicia inhabitantium in ea. A położył ziemię płodną na niepłodnofc dla złofci tich ktorzy w niey mieszkali. *WróbŻółt* 106/34.

położyć kogo, co w co (5): *WróbŻółt* 88/41; Położył puffczá w ieźiorá wodne: á ziemię bez wody/ w wyśfcia wod. *Leop Ps* 106/35, *Ier* 4/7; położy ziemię iego w fpuftofzenie/ y nie będzie nikt coby w niey mieszkáł *BibRadz Ier* 50/3; *BudBib Gen* 17/20.

położyć komu co za co (1): Położ mi zá práwá drogę on zakón twoy śwíety *LubPs* aa6.

położyć kogo, co kim, czym, jakim (29): położył mię opuścíałá/ cáły dzień zálofcia fkonáná. *Leop Thren* 1/13, *Ps* 118/33, *Cant* 1/5, *Ez* 21/27; Cwicż fię Ierufzalimie/ [...] ábych cię nie położył

łpufłofzeniem (y) ziemią ku miełzkaniu niezgodną. *BudBib Ier* 6/8; Śmiećiami y obrzydłością położyłeś nas w pośrzodku narodow. *BudBib Thren* 3/45, *Iob* 38/9, I 351c *marg*, *Ier* 10/22, 25/12, 50/3, *Ez* 21/32, 33/29; *KochPs* 134. *Cf W przen.*

położyć co w kim (1): połui adiutorium in potente et exaltaui electum de plebe mea. [...] położyłem mocz włpomożenia mego w moezarzu y podwyższyłem wybranego z ludu mego. *WróbŻołt* 88/20.

położyć co, że będzie czym (1): Y położę włfytkie gory moie/ że będą drogą *Leop Is* 49/11.

położyć komu (2): POłóż mi zakon Pánie drogą łprawiedliwości twoich/ á będę fie o nim pytał włłędy. *Leop Ps* 118/33. *Cf położyć komu co za co.*

położyć czym z czego (1): *BudBib Iob* 14/4 *cf Szereg*,

cum A dupl (3): iżełmy położyli omyłność nádzieię náłżę *Leop Is* 28/15, *Ps* 17/12; Położył ćemność táynnik łwoy *BudBib Ps* 17/12.

Zwroty: »u siebie położyć« (1): A ia go piérworodnym v siebie położę/ Y włzytkim światá tego Tyránóm przełóżę. *KochPs* 134.

»[co] w troskach położyć« = *uczynić pełnym trosk, kłopotów* (1): Włpomni łobie/ iáko krés ćiałny mego wieká: Izalibys ty prózno łtworzyć miał człowieká? Zeby y ten lichy čás w trołkách miał położyć? *KochPs* 135.

Szereg: »dać albo położyć« (1): Kto vczyni (*marg*) wł. kto da (álbo położy.) (–) czyłtym z nieczyłtego? ni ieden. *BudBib Iob* 14/4.

W przen (15) :

Zwrot: »położyć podnożkiem (nog [czyich] a. nogam [czyim]), ławką nog [czyich]« [*w tym: kogo* (14)] = *poddać czyjejs władzy, oddać we łwładanie; zniszczyć; ponere scabellum pedum Vulg, PolAnt [szyk zmienny] (14:1): Donec ponam inimicos tuos, łcabellum pedum tuorum. Ażeć położę nie przijaciele twoie/ ławką nog twych WróbŻołt* 109/1; *MurzNT Matth* 22/44; Aż ia położę nieprzyacióły thwoie podnołłkiem nogam twoim? *Leop Matth* 22/44, *Act* 2/35; *BibRadz Hebr* 1/13; *RejPosWstaw* [21³]v; *CzechRozm* 177, 180; Iełt zá námi Rycerz mocny/ Iezus Kryłtus, Pan waleczny/ ktory to włzyłtko zwyciężył/ moc ich podnożkiem położył. *ArtKanc D2v; WujNT* 5, *Matth* 22/44, *Mar* 12/36, *Luc* 20/43, *Act* 2/35, *Hebr* 1/13.

b. *Uczynić przedmiotem czyjegoś działania; narazić; wystawić na czyjes działanie [w tym: kogo* (7)] (9) :

położyć na co (5): przeciwko ludu pierzchliwości moiey/ dam mu poruczeńłtwo/ by pobrał łupy rozebrał korzyść/ y położyłby go ná potłóczenie iáko błotho ná vlicach. *Leop Is* 10/6. *Cf położyć u kogo na co; komu na co.*

położyć u kogo na co (1): Położyłeś nas v włłech łąłiad ná wzgárdzenye *LubPs* M2.

położyć komu na co (3): Położyłeś nas łąłiadom náłżym na przećiwianie *WróbŻołt* 79/7, 43/15. *Cf Zwrot.*

położyć czym (4): przywiodę ie ná ziemię tę/ [...] y łpufłofzę ie/ á położę zdumieniem/ y śwłftaniem *BudBib Ier* 25/9, *Ier* 25/18. *Cf położyć komu czym.*

położyć komu czym (2): *Leop Ps* 87/9; Oddaliłeś znáioime moie odemnie/ położyłeś mię im obrzydłością *BudBib Ps* 87/9.

Zwrot: »położyć na pośmiech [komu]« (1): Położyłeś nas miły panie na pośmiech łądiadom nałym WróbŻolt 43/14.

c. *Postąpić z kimś w określony sposób, potraktować kogoś jakoś [kogo jako kogo, co] (2)* : ná was ktorzyście tu zoftáli pośle miecz y głod y mor/ położę was iáko Figi złe ktore fie ieść nie godzą. *BielKron* 95; *BudBib* I 389b marg.

IV. *Bez funkcji semantycznej; w połączeniu z inną częścią mowy tworzy zwroty oznaczające czynność lub stan określone przez tę część mowy (30)* :

»[na ilu] położyć dział« = *podzielić (1)*: Tám więc lew osłowi mowił/ Aby obłow dobrze dzielił. Osiel iáko mąż pobożny/ Ná trzech położył dział równy *BierEz* K4.

»imię [komu] położyć« = *nadać imię, nazwać, mianować (1)*: Poczniesz Syná y porodziłsz/ imie mu IEzus położyłz *ArtKanc* A5.

»kochanie sw(oj)e położyć [w kim (13), w czym (1)]« = *upodobać sobie [szyk zmienny] (14)*: *RejPs* 54v, 197v, 200v; rácz łam [Boże] zyemyę łądzić/ To dzyedzictwo twoye rácz łáfkáwyę rzádzić/ Coś ye łobyę ze włfech narodow rozmnożył/ A łwoyeś kochánye w nim wyecznyę położył. *LubPs* S5v, Qv, S2, T5 marg; A iżbyś rozumiał iż on tę winnicę łwoię ielzcze od pocztáku łwiátá łobie włzczeć raczył [...] y iáko łwe włzythko ołobliwe kochánye w niey położył. *RejPos* 59v, 19v, 41, 58v, 59v, 100v, 122v.

»położyć mieszkanie« = *zamieszkać; przen (1)*: lecz fráfunek w łercu mym pánuie. (-) Prze Bóg/ y w łercu moim położył miełzkánye. *ZawJeft* 20.

»położyć mocną nadzieję w sobie, [co] w dobrej nadzieje« = *być dobrej nadziei, mieć nadzieję co do czegoś [szyk zmienny] (1;1)*: Zdrowie łwe w dobrej nadzieiey polož bołtny náłmierć włziłci powinni, ale dobrze vmrzeć przyrodzenie tilko łamym cznotliwym vžicza. *BielŻyw* 43; *RejPos* 237v.

»opiekę [w kim] położyć« = *wziąć pod opiekę, zaopiekować się (1)*: Tu iuż on włzytkę opiekę y włzytki rádości łwoie w tym Kołciele położył. *RejPos* 139v.

»[na kogo] potwarz położyć« = *spotwarzyć, oskarżyć niesłusznie (1)*: dla pýenyędzy ktorechmy wżyłi znáłłemi wory w wýedzýeniłmy tu iż by ná nas potwarz położył *HistJóz* D.

»położyć [co] pusto« = *opróżnić (1)*: A ták położywłzy go [staw] pułto/ wypuść do kęłá z niego wodę/ ieno w Rzeczyłku zołtáw *Strum* L.

»położyć na rachunek [co]« = *obliczyć, wyliczyć (1)*: Iełłize by z łzczedł ná máietnołci brát twoy/ á przeto dzierzáwkę łwá odbył/ po łhwym kupnie ielłiby chćiał krewny ie^{go} odkupić to co on záprzedáł/ moze: ielłizeby niemiáł krewnego/ á on łam mogłby mieć pieniádze ku wypłácányi záłię: položá ná ráchunek požytki [computabuntur fructus] ktorych vżył on co był kupił/ od onego czáfu gdy był przedáł/ á ołtátek mu dopłáci *Leop Lev* 25/27.

»położyć [co] rowno, równy z ziemią« = *zrównać z ziemią; in planitiam facere, pervenire, facere in terram PolAnt [szyk zmienny] (3;1)*: *RejPs* 108v; Obronę też wyłoká murow twych rozrzuć/ á položy iá rowno z ziemią ták iż łię w proch obroći. *BibRadz Is* 25/12; *BudBib* 2.Mach 14/33; Ci przez ogień/ przez miecz łrogi Znifzczyli twóy lud vbogi: Miáłtá/ y zamki budowné Położyli z ziemią równé. *KochPs* 119.

»rozmierzone położyć [co]« = *zmierzyć, określić ilość (1)*: Ták cię pyłmo vczy/ gdy mowy [...]. Otoś rozmierzone położył dny moje. A Iob powiáda/ lidzbá miesięcy żywotá mego vćiebie ieft Pánie *BialKaz Cv*.

»sam przeciwko sobie skargę położyć« = *oskarżyć samego siebie (1)* będąc niewinnem/ lám przeciwko łobie nie kto infzy przeciw ięmu/ łkargę położył *MurzHist C3v*.

Przen (1) :

»położyć [co] na rozproszenie« = *rozproszyć, tj. zniszczyć (1)*: Iż lámiż pałterze łtarli á podeptáli winniczę moię/ [...] obroćili iá máłó nie w pułtyniá/ á położyli iá práwie ná rołprołzenie. *RejPos 60v*.

Synonimy: I.A.a.β.ααα. zabić; γ. dać, oddać, obiecać, obdarować, ofiarować; aa. objawić, obwieścić, ogłosić, pokazać; ββ. ofiarować; γγ. dać, okazać, pokazać; aaa. obwinić, oskarżyć; δδ. dać, oddać, opłacić, zapłacić; ε. obić, pokryć; ζ. oblec, odziać, okryć; η. pobudować, zasadzić, zbudować θ. zebrać, zgromadzić; ι.αα. zachować; k. postanović, postawić, stawić; b.β. osadzić; γ. nakreślić, namalować, napisać, narysować; B. schować; a. pochować, pogrzebać, schować; II.1. napisać, objawić, oznajmić, powiedzieć; a. przytoczyć; b. pokazać, wyliczyć, wymienić; 2.a. pokazać, przytoczyć; b. ustanović; 3.b. zrownać, wsadzić; III. dokonać, sprawić, uczynić, udziałać; a. zamienić, zmienić.

Formacje współrdzenne cf ŁOŻYĆ.

Cf POŁOŻENIE, POŁOŻONY